

СЛУЖБЕНИ ГЛАСНИК БИХ, број 92/14

ВЕЛИКО ВИЈЕЋЕ

ПРЕДМЕТ АЛИШИЋ И ДРУГИ против БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ, ХРВАТСКЕ, СРБИЈЕ, СЛОВЕНИЈЕ И БИВШЕ ЈУГОСЛОВЕНСКЕ РЕПУБЛИКЕ МАКЕДОНИЈЕ

(Апликација бр. 60642/08)

Европски суд за људска права, засједајући као Велико вијеће у сљедећем саставу:

1. Поступак у овом предмету покренут је по апликацији (бр. 60642/08) против Босне и Херцеговине, Хрватске, Србије, Словеније и Бивше Југословенске Републике Македоније коју је Суду поднијело троје држављана Босне и Херцеговине: гђа Емина Алишић, г. Азиз Саџак и г. Сакиб Шахдановић (апликанти) према члану 34. Конвенције за заштиту људских права и основних слобода (Конвенција), дана 30. 07. 2005. године. Прва апликанткиња је такође и држављанка Њемачке.

9. Апликанти су рођени 1976, 1949. односно 1952. године, и живе у Њемачкој.

1. Комерцијално банкарство у СФРЈ прије реформе из 1989/90

12. До економских реформи из 1989/90 године систем комерцијалних банака састојао се од основних и удружених банака. Основне банке су биле посебан правни субјект, али су биле саставни дио организационе структуре једне од девет удружених банака. Основне банке су у правилу оснивале и контролисале предузећа у друштвеном власништву са сједиштем у истој територијалној јединици (тј. у једној од република - Босни и Херцеговини, Хрватској, Македонији, Црној Гори, Србији и Словенији - или аутономних покрајина - Косову и Војводини). Предузећа у друштвеном власништву представљала су перјаницу југословенског модела самоуправљања: нису била ни у приватном ни у државном, него у колективном власништву и контролисали су их њихови запослени на основу комунистичке визије радних односа (овај феномен и данашњи статус таквих предузећа у Србији, гдје она и даље постоје, описан је у предмету *Качапор и други против Србије*, бр. 2269/06 и др., тачке 71-76 и 97, 15. 01.2008). Најмање двије основне банке могле су основати удружену банку. У саставу Љубљанске банке Љубљана, једне од таквих удружених банака, била је Љубљанска банка Сарајево, у којој су двоје апликаната из овог предмета отворили рачуне, те Љубљанска банка

Загреб ², Љубљанска банка Скопље ³ и низ других основних банака. Слично томе, Инвестбанка у којој је један од апликаната у овом предмету отворио рачуне, заједно с неким другим основним банкама, формисала је удружену банку названу Београдска удружена банка.

14. Пошто је у то вријеме тешко долазила до чврстих валута, СФРЈ је привлачила своје раднике у иностранству и остале грађане да своје девизе полажу у њене банке. Такви депозити су носили високе камате, годишња каматна стопа често је прелазила 10%, и за њих је гарантовала држава (види члан 14. став 3. Закона о девизном пословању из 1985. ⁴ и члан 76. став 1. Закона о банкама и другим финансијским организацијама из 1989. године ⁵).

"1. У штедну књижицу се уносе све уплате и подизања новца.

17. Поче од средине '70-их година прошлог вијека комерцијалне банке су претрпјеле девизне губитке због пада курса динара. Као одговор на то, СФРЈ је увела систем за поновно депоновање девиза, чиме је пословним банкама омогућено да девизне штедне улоге грађана пренесу на Народну банку Југославије (НБЈ), која је преузела валутни ризик (видјети члан 51. Закона о девизном пословању из 1977 ⁹). Иако је систем био добровољан, комерцијалне банке нису имале другу могућност пошто им није било дозвољено да имају девизне рачуне у страним банкама, што је било потребно за плаћања у иностранству, а није им било дозвољено ни да одобравају девизне кредите. Стога су дословно све девизе биле поново депоноване код НБЈ према једном од сљедећа два метода: методом рачуна или "про форма" методом, или методом стварног пребацивања девиза на девизне рачуне НБЈ. Метод рачуна је далеко чешће примјењиван јер је омогућавао комерцијалним банкама да пребаце валутни ризик на НБЈ без плаћања накнада страним банкама (види *Ковачић и други против Словеније* [ГЦ], бр. 44574/98, 45133/98 и 48316/99, тачка 36, 3.10.2008; види такође одлуку АП 164/04 Уставног суда Босне и Херцеговине од 01. 04. 2006, тачка 53). Према интерном извјештају НБЈ из септембра 1988. године ¹⁰, до 30. 06. 1988. године око девет милијарди америчких долара било је поново депоновано код НБЈ, од чега је само око 1,4 милијарде долара (односно, нешто мало више од 15%) било физички пребачено на бројне стране рачуне НБЈ. Како изгледа, средства са страних рачуна НБЈ недавно су подијељена међу државама сљедбеницама (види тачку 65. даље у тексту).

1. Босна и Херцеговина

24. Босна и Херцеговина је 1992. године преузела законске гаранције за "стару" девизну штедњу од СФРЈ (види члан 6. акта о примјени закона СФРЈ из 1992 ¹⁴). Иако релевантне законске одредбе нису биле јасне у том смислу, Народна банка Босне и Херцеговине сматрала је да ове гаранције обухватају само "стару" девизну штедњу у домаћим банкама (види њен извјештај 63/94 од 08.08.1994 ¹⁵).

29. Као што је наведено у тачки 21. у тексту, Љубљанска банка Сарајево је 1990. године постала филијала Љубљанске банке Љубљана, без својства правног лица, а Љубљанска банка Љубљана је преузела њена права, имовину и обавезе. Према регистру пословних субјеката, сарајевска филијала је дјеловала у име и за рачун матичне банке. Крајем 1991. године вриједност девизних штедних улога у сарајевској филијали износила је око 250.000.000 ДМ, али се у трезору сарајевске филијале налазило мање од 350.000 ДМ (кретање девиза између Сарајева и Љубљане описано је у тачки 18. у тексту).

38. Тузланска филијала Инвестбанке је све вријеме имала статус филијале без својства правног лица.

Износ средстава "старе" девизне штедње у тој филијали на дан 31.12.1991. године био је приближно 67 милиона америчких долара (око 100 милиона ДМ). Филијала је затворена 01.06.1992. године и никада није наставила са пословањем. Није јасно што се десило с њеним средствима.

42. Влада Хрватске је изјавила да је исплатила "стару" девизну штедњу у домаћим банкама и њиховим страним филијалама, без обзира на држављанство заинтересованих депонената. И заиста, јасно је да су исплатили штедне улоге држављанима Босне и Херцеговине у босанскохерцеговачким филијалама хрватских банака. Међутим, влада Словеније је доставила одлуке Врховног суда Хрватске (Рев 3015/1993-2 из 1994., Рев 3172/1995-2 из 1996. и Рев 1747 /1995-2 из 1996. године) у којима се наводи да израз употријебљен у том закону (грађанин) значи хрватски грађанин (види и упореди *Ковачић и други*, цитиран горе, тачка 77).

43. Хрватска је својим држављанима омогућила да пребаце своју "стару" девизну штедњу из загребачке филијале Љубљанске банке Љубљана у хрватске банке на захтјев заинтересованих депонената (видјети члан 14. Закона о претварању девизних депозита грађана у јавни дуг Републике Хрватске из 1993. ²² и релевантне подзаконске акте ²³). Изгледа да је око двије трећине свих клијената те филијале искористило ову могућност. У марту 2013. године Хрватска и Словенија су потписале меморандум о разумијевању којим позивају на даље преговоре о сукцесији у вези с том пребаченом штедњом. Што се тиче преосталих клијената који нису пребацили своју штедњу из загребачке филијале Љубљанске банке Љубљана у хрватске банке, чија је "стара" девизна штедња наводно износила око 300 милиона ДМ, неки од њих су покренули грађански поступак пред хрватским судовима, а њих шездесет и троје дошло је до своје "старе" девизне штедње принудном продајом имовине те филијале смјештене у Хрватској (одлуке Општинског суда у Осијеку од 08.04.2005. и 15.06.2010. ²⁴; види такође *Ковачић и други*, цитирана горе, тачке 122-33). Неки други клијенти су покренули грађанске поступке пред словеначким судовима (види тачку 38. у тексту). Према службеним документима које је доставила хрватска влада, Љубљанска банка Љубљана и њена загребачка филијала више немају имовину у Хрватској.

44. Након распада СФРЈ, "стара" девизна штедња у домаћим банкама остала је замрзнута. Међутим, подизање средстава било је дозвољено у изузетним случајевима из хуманитарних разлога, без обзира на држављанство заинтересованог депонента (види релевантне подзаконске акте ²⁵). У најмање једном случају србијански суд је донио одлуку да су банке са сједиштем у Србији одговорне за "стару" девизну штедњу у њиховим филијалама у Босни и Херцеговини (види *Шекеровић против Србије* (одл.), бр. 32472/03, 04.01.2007).

47. Према судском регистру предузећа, Инвестбанка је у државном власништву. Она је под контролом Агенције за осигурање депозита Србије. Као правно лице у државном власништву, морала је отписати потраживања у великим износима против предузећа у државном и друштвеном власништву како би се омогућила њихова приватизација према Закону о приватизацији из 2001. године ²⁶. Надлежни суд је у јануару 2002. године наредио покретање стечајног поступка против Инвестбанке. Стечајни поступак је још увијек у току. Стотине штедиша у босанскохерцеговачким филијалама Инвестбанке безуспјешно је захтијевало поврат средстава у контексту стечајног поступка. Њих 20 је затим покренуло грађански поступак против Инвестбанке, али без успјеха.

48. Словенија је 1991. године од СФРЈ преузела законске гаранције за "стару" девизну штедњу у домаћим филијалама свих банака (укључујући Инвестбанку и друге стране банке), без обзира на држављанство заинтересованих депонената (види члан 19. став 3. Уставног закона за примјену Основне уставне повеље о суверенитету и независности Републике Словеније из 1991. године -

"Уставни закон из 1991. ²⁹⁾, и претворила обавезе банке према депонентима у јавни дуг (види Закон о старој девизној штедњи из 1993. ³⁰⁾). Словенија се тако обавезала да ће исплатити првобитне депозите и припадајућу камату до 31.12.1990. по првобитној стопи, као и камату од 01.01.1991. до 31.12.1992. године по годишњој стопи од 6% (члан 2. Закона о старој девизној штедњи из 1993. године). Након тог периода каматна стопа је зависила од тога да ли је депонент одабрао исплату у обвезницама владе или у готовини. Депоненти су имали право или да добију обвезнице владе које је требало амортизовати до 2003. године у 20 исплата у двије године с каматом по годишњој стопи од 5%, или готовину од банака у којима су имали свој новац, заједно са каматом по тржишној стопи плус 0,25% у 10 исплата у двије године. У овом другом случају банкама су морале бити издате обвезнице владе. Неки депоненти су одабрали обвезнице јер су их могли користити за откуп станова и предузећа у државном власништву, те за плаћање пореза и пензијских доприноса.

49. Убрзо након проглашења независности, Словенија је национализовала, а затим, 1994. године, измјеном Уставног закона из 1991. године, реструктурирала Љубљанску банку Љубљана. Већи дио њене имовине и обавеза пребачено је на нову банку – Нову щубљанску банку (види члан 22. тачка (б) тог закона, цитиран у тачки 54. у тексту). Стара банка је задржала одговорност за "стару" девизну штедњу у свим својим филијалама у осталим државама сљедбеницама и с њом повезана потраживања према НБЈ (исто). На основу тог закона, домаћи судови су донијели низ одлука којима се наређује старој Љубљанској банци да исплати "стару" девизну штедњу клијентима њене филијале у Сарајеву; истовремено, домаћи судови су сматрали да сама држава Словенија нема обавезе у том погледу (види пресуде Врховног суда II Ips 415/95 од 27.02.1997; II Ips 613/96 од 01.04.1998; и II Ips 490/97 од 21.01.1999). У почетку је старом Љубљанском банком управљала Агенција за санацију банака. Сада је она под управом словеначке владине агенције – Фонда за сукцесију.

53. Као што је наведено у тачки 22, одређена ограничења у погледу подизања девизне штедње постојала су и прије распада СФРЈ. На примјер, члан 17. тачка (ц) одлуке НБЈ из јануара 1991. године ³⁵⁾, коју је у априлу 1992. године Уставни суд СФРЈ прогласио неуставном, гласи:

"С обзиром на недостатак воље неких других држава насталих на територији бивше Социјалистичке Федеративне Републике Југославије (у даљем тексту: бивша СФРЈ) и банака са сједиштем у тим државама;

"Љубљанска банка д.д. Љубљана и Кредитна банка Марибор д.д. Марибор уступиће своје пословање и имовину новим банкама формираним према одредбама овог уставног закона.

(v) потраживања која се на то односе.

"Ради намирања потраживања и испуњења обавеза Републике Словеније и физичких и правних лица на територији Републике Словеније у оквиру процеса диобе права, имовине и обавеза СФРЈ, овим се оснива Фонд Републике Словеније за сукцесију са задатком да утврди права и обавезе у процесу сукцесије (у даљем тексту: Фонд)."

"Ако је у току грађански или извршни поступак против лица која имају сједиште или пребивалиште [на територији] Републике Словеније, а тужилац или повјерилац има сједиште или пребивалиште у... једној од република бивше СФРЈ... а потраживање је стекао правним послом или правоснажном судском одлуком, суд ће по службеној дужности прекинути грађански поступак или извршење."

"Држављани бивших република СФРЈ, које нису у саставу Савезне Републике Југославије, а који су

девизну штедњу из члана 2. Закона положили код овлашћених банака са сејдиштем на територији Србије и Црне Горе ³⁶, као и држављани Србије и Црне Горе који су ту штедњу положили код филијала банака из тог члана које су се налазиле на територији бивших република СФРЈ до момента отцјепљења тих република - своја потраживања по основу девизне штедње грађана остварују на начин који се уговори са државама сукцесорима СФРЈ."

"Даном ступања на снагу овог закона обустављају се судски поступци за наплату девизне штедње обухваћене овим законом, укључујући и извршне поступке."

59. Питање сукцесије држава уређено је, бар дјелимично, правилима општег међународног права садржаним у Бечкој конвенцији о сукцесији држава у погледу међународних уговора из 1978. те, у одређеној мјери, у Бечкој конвенцији о сукцесији држава у погледу државне имовине, архива и дугова из 1983. године ³⁷. Иако овај други међународни уговор још увијек није на снази и до сада су само три тужене државе његове уговорне стране (Хрватска, Словенија и Бивша Југословенска Република Македонија), према утврђеном начелу међународног права, чак и ако држава није ратификовала неки међународни уговор, може је обавезивати његова појединачна одредба уколико та одредба одражава правила међународног обичајног права, било њеном кодификацијом или формулисањем новог правила обичајног права (види *Cudak против Литваније* [ГЦ], бр. 15869/02, точка 66, ЕСЉП 2010, и пресуда Међународног суда правде у предмету *North Sea Continental Shelf Cases*, Пресуда од 20.02.1969, точка 71, ИЦЈ Извјештаји 1969).

"1. Државна задужења државе претходнице која су настала у корист цијеле државе (државни дугови) подлијежу правилима садржаним у члану 22. и наредним члановима ове резолуције.

"1. Дугови локалних јавних институција (општина, региона, федералних ентитета, управа, јавних комуналних предузећа и других подручних и локалних институција) прелазе на државу сљедбеницу на чијој територији се та јавна институција налази.

6. Држава претходница и држава или државе сљедбенице могу споразумно другачије уредити пренос локалних дугова. За поравнања која укључују приватни дуг, приватни повјериоци учествују у припреми и закључивању таквог споразума."

"1. Сукцесија државе нема утицај на права и обавезе приватних повјерилаца и дужника.

"Државе сљедбенице ће, у мјери у којој је то могуће, поштовати права приватних лица стечена у правном поретку државе претходнице."

61. Овај уговор је резултат готово десетогодишњих преговора који су вођени под покровитељством Међународне конференције о бившој Југославији и Канцеларије високог представника (међународног администратора именованог према Анексу 10. Општег оквирног споразума за мир у Босни и Херцеговини). Потписан је 29.06.2001. године, а ступио је на снагу између Босне и Херцеговине, Хрватске, Србије и Црне Горе (коју је касније наслиједила Србија), Словеније и Бивше Југословенске Републике Македоније 02.06.2004. године.

"Остале финансијске обавезе [СФРЈ] укључују:

"Гаранције СФРЈ или њене НБЈ за штедњу положену у некој пословној банци или у некој од њених филијала у било којој од држава сљедбеница прије датума проглашења њене независности биће

без одгађања предмет преговора, с тим да се притом посебно узме у обзир потреба заштите девизне штедње појединаца. Ови преговори ће се одржати под покровитељством Банке за међународна поравнања."

"(1) Разлике које могу произаћи из тумачења и примјене овог уговора рјешаваће се, у првом реду, расправом међу заинтересованим државама.

"Овај уговор државе сљедбенице морају спроводити у доброј вјери у складу с Повељом Уједињених нација и у складу с међународним правом."

68. Обавеза која произлази из *pactum de negotiando*, вођења преговора с циљем склапања уговора, мора бити испуњена у доброј вјери и у складу са основним начелом *pacta sunt servanda*. Одлука Арбитражног суда за Споразум о њемачким спољним дуговима у предмету *Грчка против Савезне Републике Њемачке* од 26.01.1972. године у том погледу (тачке 62-65) гласи:

70. *Landsbanki*, исландска банка у приватном власништву, имала је филијале у Холандији и Уједињеном Краљевству, које су омогућавале отварање штедних рачуна путем интернета под заштићеним именом *Icesave*. Ови депозити били су покривени системом гаранција сигурности депозита Исланда, те Холандије, односно Уједињеног Краљевства.

74. Апликанти наводе да немогућност да подигну своју "стару" девизну штедњу са својих рачуна у филијалама једне словеначке банке у Босни и Херцеговини, у случају првих двоје апликаната, и једне србијанске банке, у случају трећег апликанта, представља повреду члана 1. Протокола бр. 1 самог по себи и у вези с чланом 14. Конвенције од стране свих тужених држава. Они такође наводе повреду члана 13. Конвенције.

75. Владе су позвале Велико вијеће да преиспита одлуку Вијећа од 17. 10. 2011. године којом је апликација проглашена прихватљивом. Свака од тужених држава је тврдила да захтјеви апликаната нису у њиховој надлежности (члан 1. Конвенције), него у надлежности других тужених влада. Владе Србије и Словеније су даље тврдиле да се захтјеви апликаната не односе на имовину у смислу члана 1. Протокола бр. 1, те да су стога њихове апликације неприхватљиве *ratione materiae* у односу на Конвенцију. Све владе су се позвале на потпуно исти основ као и у поступку пред Вијећем (види тачке 49. и 50 Одлуке о прихватљивости).

82. Члан 1. Протокола бр. 1 уз Конвенцију гласи:

83. Вијеће је утврдило да је питање "старе" девизне штедње у сарајевској филијали Љубљанске банке Љубљана и тузланској филијали Инвестбанке питање сукцесије (види одлуку о прихватљивости у овом предмету). Надаље, нагласивши да није задатак Суда да умјесто тужених држава ријеша ово питање, Суд је сматрао да би ипак могао испитати да ли је немогућност да апликанти користе своју уштеђевину више од 20 година, управо због пропуста тужених држава да га ријеше, представљала повреду члана 1. Протокола бр. 1 коју је починила било која од тих држава. Вијеће је утврдило да је то случај када је ријеч о Словенији (у односу на гђу Алишић и г. Саџака) и о Србији (у односу на г. Шахдановића) с обзиром на низ фактора попут власништва над банкама, законодавних и других мјера предузетих у погледу имовине банака, статуса филијала који је доведен у питање након распада СФРЈ, пребацивања средстава тих филијала у матичне банке, неуспјеха преговора вођених под покровитељством Банке за међународна поравнања из 2002. године, те непостојања било каквих конструктивних преговора о овом питању након тога (види тачке 66-74

пресуде Вијећа). Даље је закључено да ниједна друга тужена држава није прекршила тај члан.

1. Апликанти

85. Влада Босне и Херцеговине је тврдила да је питање старе девизне штедње апликаната питање грађанскоправне природе. Апликанти и банке о којима је ријеч закључили су грађанскоправни уговор према којем су апликанти имали право да повуку своју уштеђевину у свако доба, било из неке од филијала, или директно из сједишта (према југословенском грађанском праву банке су биле одговорне за дугове њихових филијала). Истина, за све девизне депозите гарантовала је СФРЈ, али та гаранција се никада није активирала будући да су банке о којима је ријеч остале солвентне до распада СФРЈ. Одговорност, дакле, није пребачена с банака на СФРЈ. Према томе, питање штедних улога апликаната није питање сукцесије. По њеном мишљењу, владе Словеније и Србије треба сматрати одговорнима за дуг Љубљанске банке Љубљана, односно Инвестбанке, будући да су оне биле одговорне због немогућности тих банака да сервисирају своје дугове. Наиме, словеначка влада је на основу закона пренијела већи дио имовине Љубљанске банке Љубљана на нову банку (види тачку 49. у тексту); влада Србије је отписала дугове предузећа у државном власништву код Инвестбанке како би могла да их приватизује и тако стекне милионску добит.

87. Влада Хрватске је тврдила да Словенију и Србију треба сматрати одговорним из разлога које је изнијела влада Босне и Херцеговине (тачке 85. и 86. у тексту). Она је додала да реструктурирање Љубљанске банке Љубљана није било потребно да би се спријечио финансијски колапс те банке, како је тврдила словеначка влада, већ да је циљ био да се та банка заштити од одговорности према штедишама из њених филијала ван Словеније. У вези с тим, хрватска влада је доставила копију извјештаја који је издала агенција *Moody's* 1997. године, из којег се види да имовина Нове љубљанске банке, која је основана средствима Љубљанске банке Љубљана само неколико година раније (види тачку 49. у тексту), износи око 3,7 милијарди америчких долара.

89. Влада Србије је тврдила да је према међународним правилима сукцесије држава, те према Уговору о питањима сукцесије, имала обавезу само да преговара у доброј вјери о питању "старе" девизне штедње у филијалама Инвестбанке ван Србије. Према томе, Суд би требало да ограничи своју анализу на питање да ли су вођени такви преговори, умјесто да разматра суштинско питање о томе која држава треба да исплати штедњу апликаната. Ако би Суд ипак одлучио да се бави тим питањем, влада Србије је тврдила да би у предметном случају Босну и Херцеговину требало сматрати одговорном. Она се позвала на различите основе, посебно на начело територијалности и мјере које је та држава предузела у погледу "старе" девизне штедње (види тачке 24-28. у тексту). Она је такође тврдила да је Босна и Херцеговина имала највише користи од "старе" девизне штедње у тузланској филијали Инвестбанке. Као примјер поднијела је копију уговора о зајму између тузланске филијале Инвестбанке с једне стране, и једног босанско-херцеговачког предузећа, филијале једног србијанског предузећа у Босни и Херцеговини и резидента Босне и Херцеговине, с друге стране.

92. Словеначка влада је тврдила да је питање "старе" девизне штедње апликаната у сарајевској филијали Љубљанске банке Љубљана и тузланској филијали Инвестбанке питање сукцесије. Ова влада се у том погледу позвала, између осталог, на Уговор о питањима сукцесије (види тачке 62. и 63 у тексту) и Меморандум о разумијевању између Хрватске и Словеније из 2013. године (види тачку 43 у тексту). По њеном мишљењу, Суд би, дакле, требало да ограничи своју анализу на питање да ли су преговори о том питању вођени у доброј вјери, умјесто да разматра суштинско питање о томе која држава треба да исплати штедњу апликаната. Ако Суд ипак одлучи да се бави тим питањем, они

су тврдили да би у предметном случају, на основу начела територијалности, Босна и Херцеговина требало да се сматра одговорном за "стару" девизну штедњу у предметним филијалама. Додатни разлог за то је чињеница да Босна и Херцеговина до 2004. године није изричито искључила своју одговорност за ту штедњу (види тачке 24-28 у тексту).

96. Македонска влада је, као и владе Босне и Херцеговине и Хрватске, тврдила да је питање девизне штедње апликаната питање грађанскоправне природе. По њеном мишљењу, будући да не постоји никаква веза између апликанта и македонских власти, јасно је да македонска влада није прекршила Конвенцију.

1. Примјенљивост члана 1. Протокола бр. 1

98. Како је Суд навео у бројним приликама, члан 1. Протокола бр. 1 садржи три правила: прво правило, наведено у првој реченици првог става, опште је природе и изражава начело мирног уживања имовине; друго правило, садржано у другој реченици првог става, односи се на одузимање имовине и и поставља услове за то; треће правило, наведено у другом ставу, препознаје да државе имају право, између осталог, да регулишу коришћење имовине у складу с општим интересом. Друго и треће правило односе се на посебне случајеве уплитања у право на мирно уживање имовине и морају се тумачити у свјетлу општих начела утврђених у првом правилу (види, између осталих извора, *Sporrong u Lönnroth против Шведске*, 23.09.1982, тачка 61, Серија А бр. 52; *Iatridis против Грчке* [ГЦ], бр. 31107/96, тачка 55, ЕСЉП 1999-II; *Immobiliare Saffi против Италије* [ГЦ], бр. 22774/93, тачка 44, ЕСЉП 1999-V; *Broniowski против Пољске* [ГЦ], бр. 31443/96, тачка 134, ЕСЉП 2004-V; и *Vistiņš u Perepjolkins против Литваније* [ГЦ], бр. 71243/01, тачка 93, 25.10.2012).

100. Главни циљ члана 1. Протокола бр. 1 јесте заштита неког лица од неоправданог уплитања државе у мирно уживање његове имовине. Међутим, на основу члана 1. Конвенције, свака држава уговорница "ће осигурати свакоме ко је у њеној надлежности права и слободе утврђене Конвенцијом". Вршење ове опште дужности може за собом повлачити позитивне обавезе које су својствене осигурању дјелотворног остваривања права гарантованих Конвенцијом. У контексту члана 1. Протокола бр. 1, те позитивне обавезе могу захтијевати од државе предузимање мјера потребних за заштиту права на имовину (види *Broniowski*, цитиран горе, тачка 143, са даљим референцама, и *Likvidējatā p/s Selga u Vasiļevska против Литваније* (одл.), бр. 17126/02 и 24991/02, тачке 94-113, 01. 10. 2013).

103. Први и најважнији услов према члану 1. Протокола бр. 1 јесте услов законитости. Друга реченица првог става дозвољава лишавање имовине "у складу с условима прописаним законом" а други став потврђује да државе имају право да регулишу коришћење имовине примјеном "закона". Штавише, владавина права, као једно од основних начела демократског друштва, садржана је у свим члановима Конвенције. Начело законитости такође претпоставља да позитивне одредбе домаћег закона морају бити у довољној мјери доступне, прецизне и предвидиве у њиховој примјени (ибид, тачка 147, уз друге изворе).

105. Свако уплитање у уживање неког права из Конвенције мора слиједити легитимни циљ. Слично томе, у предметима у којима постоји позитивна обавеза државе, мора постојати легитимно оправдање за неактивност државе. И само начело "правичне равнотеже", садржано у члану 1. Протокола бр. 1, претпоставља постојање општег интереса заједнице. Надаље, потребно је поновити да разна правила која су уграђена у члан 1. Протокола бр. 1 нису јасно одвојена у толикој

мјери да би била неповезана, те да се друго и треће правило односи само на одређене случајеве уплитања у право на мирно уживање имовине. Једно од дејстава овога је да постојање јавног интереса које се захтијева у другој реченици, или општи интерес који се помиње у другом ставу, произлазе из начела утврђеног у првој реченици, тако да уплитање у остваривање права на мирно уживање имовине у смислу прве реченице члана 1. Протокола бр. 1 мора такође слиједити циљ који је у јавном интересу (види *Beylet*, цитиран горе, тачка 111).

(i) Општа начела

126. Члан 13. Конвенције гласи:

127. Након што је анализирано низ правних средстава, Вијеће је закључило да апликанти нису имали на располагању дјелотворан правни лијек за своје жалбе. Вијеће је стога одбило приговоре Влада у вези са пропустом апликаната да исцрпе домаћа правна средства. Даље, будући да је утврдило да је Словенија одговорна за "стару" девизну штедњу у сарајевској филијали Љубљанске банке Љубљана, а Србија за "стару" девизну штедњу у тузланској филијали Инвестбанке, Вијеће је сматрало да је Словенија повриједила члан 13. у односу на гђу Алишић и г. Саџака, те да је Србија повриједила тај члан у односу на г. Шахдановића, а да остале тужене државе нису прекршиле тај члан (види тачке 83-90. пресуде Вијећа).

1. Апликанти

131. Суд је много пута утврдио да члан 13. гарантује да на домаћем нивоу постоји доступно правно средство за остваривање суштине права из Конвенције, без обзира на начин на који су она била обезбијеђена у домаћем правном поретку. Стога члана 13. дјелује тако да захтијева постојање домаћег правног средства којим ће се рјешавати суштина "основане жалбе" према Конвенцији и пружити одговарајућа накнада. Иако се обим обавеза држава уговорница према члану 13. разликује у зависности од природе жалбе апликаната, правно средство које захтијева члан 13. мора бити дјелотворно у пракси као и у закону. "Дјелотворност правног средства" у смислу члана 13. не зависи од извјесности повољног исхода за апликаната. Исто тако, "државни орган" наведен у тој одредби не мора нужно да буде правосудни орган; али ако оно то није, његова овлашћења и гаранције које он пружа релевантне су за утврђивање дјелотворности правног средства пред тим органом. Такође, чак и ако једно правно средство само по себи у потпуности не задовољава захтјеве из члана 13, укупна расположива правна средства која су обезбијеђена према домаћем закону могу задовољити те захтјеве (видјети предмет *Kudła* против Пољске [ГЦ], бр. 30210/96, тачка 157, ЕСЉП 2000 XI).

137. Члан 14. Конвенције гласи:

139. Релевантни дио члана 46. Конвенције гласи:

140. Вијеће је примијенило поступак пилот пресуде у овом предмету и указало на одређене опште мјере (види тачке 98-101 пресуде Вијећа).

141. Само су владе Србије и Словеније ставиле приговор на примјену поступка пилот пресуде у овом предмету, посебно зато што не би могле да провјере салдо на рачунима "старе" девизне штедње у филијалама Љубљанске банке Љубљана и Инвестбанке које се налазе у другим туженим државама без помоћи тих држава. Владе Босне и Херцеговине и Хрватске тврдиле су да владе Србије и Словеније располажу свим потребним подацима.

1. Општа начела

151. Члан 41. Конвенције гласи:

152. Апликанти су захтијевали исплату своје "старе" девизне штедње с каматом на име материјалне штете. Суд је то већ одредио у тачки 146. у тексту.

156. Апликанти такође потражују 27.351 евра на име трошкова и издатака које су имали пред Судом.

159. Суд сматра примјереним да се стопа затезне камате заснива на најнижој каматној стопи за кредите Европске централне банке, увећаној за три процентна бода.

ПРЕСУДА

У предмету Алишић и други против Босне и Херцеговине, Хрватске, Србије, Словеније и Бивше Југословенске Републике Македоније,

Дин Спилман (Dean Spielmann), *предсједник,*

2. Апликанти су навели да нису могли подићи своју "стару" девизну штедњу са својих рачуна у сарајевској филијали Љубљанске банке Љубљана и у тузланској филијали Инвестбанке након распада Социјалистичке Федеративне Републике Југославије. Они су се позвали на чл. 13. и 14. Конвенције и члан 1. Протокола бр. 1 уз Конвенцију.

10. Прије распада Социјалистичке Федеративне Републике Југославије (СФРЈ), гђа Алишић и г. Саџак положили су девизна средства у Љубљанску банку Сарајево ¹. Године 1990, у контексту економских реформи из 1989/90 (види тачку 21. даље у тексту), Љубљанска банка Сарајево постала је филијала словеначке Љубљанске банке Љубљана. Такође, прије распада СФРЈ, трећи апликанти, г. Шахдановић, положио је своја девизна средства у тузланску филијалу србијанске Инвестбанке у Босни и Херцеговини. Према материјалним доказима у посједу Суда, дана 31.12.1991. године салда на рачунима гђе Алишић и г. Саџака у сарајевској филијали Љубљанске банке Љубљана износила су 4.715 њемачких марака (ДМ), односно 129.874 ДМ; дана 03. 01. 2002. године, салдо на рачунима г. Шахдановића у тузланској филијали Инвестбанке износио је 63.880 ДМ, 4 аустријска шилинга и 73 америчка долара.

13. У СФРЈ је било и девет *народних* банака, Народна банка Југославије (НБЈ), те народна банка у свакој од шест република и двије аутономне покрајине.

15. Државна гаранција се морала активирати у случају стечаја или "очигледне несолвентности" банке на захтјев те банке (видјети члан 18. Закона о санацији, стечају и ликвидацији банака и других финансијских организација из 1989. ⁶ и релевантне подзаконске акте ⁷). Ниједна од банака које се разматрају у овом предмету није поднијела такав захтјев.

2. Уписи у књижицу потврђени печатом банке и потписом овлашћеног лица су доказ о уплатама односно подизањима у односима између банке и улагача.

18. Што се тиче Љубљанске банке Сарајево ¹¹ код које је прво двоје апликаната имало рачуне, систем поновног депоновања функционисао је на сљедећи начин. Према низу споразума (између Љубљанске банке Сарајево, Љубљанске банке Љубљана, Народне банке Босне и Херцеговине и Народне банке Словеније), Љубљанска банка Сарајево морала је разлику између положених и подигнутих девиза сваког мјесеца пребацити у Народну банку Словеније за рачун Љубљанске банке Љубљана. Дио ових средстава пребачен је назад у Љубљанску банку Сарајево на захтјев те банке, а ради задовољења потреба ликвидности (у периоду када је више девиза подизано него што је улагано). Заиста, у периоду од 1984. до 1991. године 244.665.082 ДМ је пребачено у Љубљану, а 41.469.528 ДМ (односно мање од 17%) враћено је назад у Сарајево. Средства која нису враћена у Сарајево поново су депонована код НБЈ према једном од два метода описана у тачки 17: методом рачуна, односно "про форма" методом (у том случају нема доказа да су средства заиста отишла из Љубљане), или методом стварног пребацавања девиза на рачуне НБЈ у иностранству. Без обзира на метод поновног депоновања, сва тако пребачена девизна средства евидентирана су као потраживање Љубљанске банке Сарајево од НБЈ.

25. Мада је током рата сва "стара" девизна штедња била и даље замрзнута, подизање штедних улога било је дозвољено само изузетно, из хуманитарних разлога и у неким посебним случајевима (види релевантне подзаконске акте ¹⁶).

30. Нова банка, истог имена као и претходница сарајевске филијале Љубљанске банке Љубљана - Љубљанска банка Сарајево - основана је 1993. године према закону Босне и Херцеговине. Она је једнострано преузела одговорност за "стару" девизну штедњу у сарајевској филијали Љубљанске банке Љубљана, словеначке банке.

39. Надлежни суд у Србији је 2002. године покренуо стечајни поступак против Инвестбанке. Србијанске власти су затим продале просторије филијала Инвестбанке у ФБиХ (филијале у Републици Српској су продате 1999. године). На примјер, за просторије у Џафер Махали у Тузли, србијанске власти су добиле 2.140.650 евра. Стечајни поступак против Инвестбанке је изгледа још у току.

3. Србија

45. Србија је 1998, а затим поново 2002. године пристала на исплату, дјелимично у готовини, а дјелимично у обвезницама владе, "старе" девизне штедње у домаћим филијалама домаћих банака својим држављанима и држављанима свих држава осим држава сљедбеница СФРЈ, заједно са "старом" девизном штедњом у страним филијалама домаћих банака (попут тузланске филијале Инвестбанке) држављанима свих држава осим држава сљедбеница СФРЈ. Ове обвезнице владе требало је амортизовати до 2016. године у 12 годишњих рата уз годишњу камату од 2% (члан 4. Закона о старој девизној штедњи из 2002. године ²⁶). У вези с износом за отплату, Србија се обавезала да ће исплатити првобитне депозите заједно са каматом акумулираном до 31.12.1997. године по првобитној стопи, те каматом доспјелом након тог датума по годишњој стопи од 2% (члан 2. истог закона).

4. Словенија

50. Сви поступци који су се односили на "стару" девизну штедњу у филијалама старе Љубљанске банке у осталим државама сљедбеницама (осим трећестепеног поступка пред Врховним судом)

обушављени су 1997. године до исхода преговора о сукцесији (види Закон о Фонду за сукцесију Републике Словеније из 1993. године ³¹, са изменама и допунама из 1997. године, те Закон о Фонду за сукцесију и високом представнику за сукцесију Републике Словеније из 2006. ³²). У децембру 2009. године Уставни суд Словеније је, на основу жалбе двојице хрватских штедиша, ту мјеру прогласио неуставном ³³.

"Овлашћене банке ће извршавати налоге за исплату домаћим држављанима девиза положених на њиховим девизним рачунима ... након што од тих особа претходно добију обавјештење о намјери коришћења девиза, и то како слиједи:

будући да је због стварних и правних разлога произашлих из рата на дијелу територије бивше Југославије, међународних санкција наметнутих тзв. СРЈ (Србија и Црна Гора) и слома финансијских и економских система у неким државама насталим на територији бивше СФРЈ због финансирања агресорског рата на дијелу територије бивше СФРЈ тренутно немогуће постићи споразум о правној сукцесији и преузимању обавеза и потраживања бивше Југославије и правних субјеката на њеној територији, а то озбиљно угрожава и његову непосредну будућност;

Без обзира на одредбе наведене у претходном ставу, Љубљанска банка д.д. и Кредитна банка Марибор д.д. Марибор задржаће:

Љубљанска банка д.д. Љубљана задржаће своје односе са постојећим филијалама и зависним друштвима Љубљанске банке д.д. са сједиштем у другим републикама на територији бивше СФРЈ, те ће задржати одговарајући дио потраживања од Народне банке Југославије у односу на девизне штедне рачуне."

56. Релевантни дио Закона о старој девизној штедњи Србије из 2002. године гласи:

57. Члан 2. Закона о старој девизној штедњи Босне и Херцеговине из 2006. године гласи:

60. Обавеза да се преговара у доброј вјери с циљем постизања споразума је основно начело за рјешавање разних аспеката сукцесије (види Мишљење бр. 9 Арбитражне комисије Међународне конференције о бившој Југославији ³⁸ и члан 6. Резолуције о сукцесији држава у питањима имовине и дугова из 2001. године Института за међународно право – Резолуција из 2001). Ако се не постигне споразум, начело територијалности је од виталног значаја када је ријеч о сукцесији у погледу државне имовине (члан 18. Бечке конвенције из 1983. и члан 16. Резолуције из 2001). Начело које се примјењује у односу на државне дугове је начело "правичне сразмјере". Одредба Бечке конвенције из 1983. године која је релевантна јесте члан 41. који гласи:

2. Дугови јавних институција и предузећа у државном власништву која дјелују на државном нивоу подлијежу истим правилима, без обзира на мјесто њиховог регистрованог сједишта."

Најзад, у вези с утицајем сукцесије државе на приватна лица, Резолуција из 2001. у релевантном дијелу гласи:

2. Држава сљедбеница ће у свом правном поретку признати постојање права и обавеза повјеровилаца насталих у правном поретку државе претходнице."

62. Питање "старе" девизне штедње било је спорно. Државе сљедбенице имале су различите

ставове о томе да ли ово питање треба рјешавати као обавезу СФРЈ према Анексу Ц (Финансијска актива и пасива) или као питање приватног права према Анексу Г (Приватна имовина и стечена права)³⁹. Ове државе нису се могле договорити ни о томе да ли гаранције СФРЈ за стару девизну штедњу треба да преузме држава у којој матична банка има сједиште или држава на чијој територији је положен депозит. Сљедеће одредбе су коначно уграђене у Анекс Ц Уговора:

(а) гаранције СФРЈ или њене Народне банке Југославије за штедне пологе у чврстој валути у некој комерцијалној банци или било којој њеној филијали у било којој држави сљедебеници прије датума када је она прогласила независност;..."

63. У периоду 2001/2002 одржане су четири рунде преговора о расподјели гаранција СФРЈ за "стару" девизну штедњу. Пошто државе сљедебенице нису могле постићи договор, Банка за међународна поравнања (БИС) их је у септембру 2002. године обавијестила да је стручњак, господин Мејер, одлучио да прекине своје учешће у том предмету и да БИС стога нема никакву даљу улогу у том погледу. Закључено је како слиједи:

(2) Ако се разлике не могу разријешити у тим расправама у року од мјесец дана од првог саопштења у расправи, заинтересоване државе ће

"Међутим, ни *pactum de negotiando* није без правних посљедица. Он значи да ће обје стране настојати да у доброј вјери постигну обострано задовољавајуће рјешење путем компромиса, чак и ако то значи одустајање од раније усвојених чврстих ставова. Он подразумијева спремност да у сврху преговора не одустану од ранијих ставова и нађу се на некој тачки с другом страном. Текст Споразума не може се тумачити на начин да значи да било која од страна намјерава да устраје у свом ранијем ставу и инсистира на потпуној капитулацији друге стране. Такав концепт био би у супротности с појмом 'преговора'. Била би то потпуна супротност ономе што се намјеравало. Настојање да се преговара укључује и схватање да с другом страном радимо како бисмо нашли компромис. Иако Суд не закључује да члан 19. посматран заједно са ставом II Анекса I апсолутно обавезује сваку страну на постизање договора, он заступа мишљење да услови тих одредаба захтијевају од страна да преговарају, погађају се и у доброј вјери настоје остварити резултат прихватљив за обје стране, те тако окончају ову контроверзу која се већ дуго повлачи..."

71. Године 2008. је финансијски пропала, а влада Исланда основала је *New Landsbanki*, банку према закону донесеном по хитном поступку с циљем спречавања кризе система. Домаћи депозити пребачени су у *New Landsbanki*. Депозити из Холандије и Уједињеног Краљевства нису пребачени. Недуго након оснивања *New Landsbanki* и пребацивања домаћих депозита те банке, активирана је обавеза исплате према исландском систему осигурања депозита, која је укључивала и депозите из Холандије и Уједињеног Краљевства. За разлику од домаћих депонената, депоненти из филијала у Холандији и Уједињеном Краљевству нису добили никакву накнаду из система Исланда, али су на крају били исплаћени из система Холандије и Уједињеног Краљевства.

76. Апликанти су оспорили ове приговоре и предложили да их Суд одбије позивајући се, између осталог, на закључке Вијећа.

"Свако физичко и правно лице има право на несметано уживање своје имовине. Нико не може бити лишен своје имовине, осим када је то у јавном интересу и под условима прописаним законом и општим начелима међународног права.

84. Апликанти су тврдили да све тужене државе, као државе сљедбенице СФРЈ, треба да исплате свој дио "старе" девизне штедње с обзиром на чињеницу да нису ријешиле то преостало сукцесијско питање. Апликанти су навели да би оне то морале урадити према омјеру који је примијењен за подјелу имовине СФРЈ (види тачку 65. у тексту горе).

86. Влада Босне и Херцеговине додала је да су филијале Љубљанске банке Љубљана и Инвестбанке биле обавезне да пребаце девизе својих клијената у сједиште. Посљедица тога била је да су сефови филијала у Босни и Херцеговини били скоро празни када се распала СФРЈ, што је још један од разлога због којег треба сматрати да су Словенија и Србија одговорне у предметном случају.

88. Влада Хрватске је такође истакла да се Меморандум о разумијевању између Хрватске и Словеније од 11.03.2013. године, којим се позива на даље преговоре о сукцесији, односио само на уштеђевину која је '90-их година прошлог вијека пребачена из загребачке филијале Љубљанске банке Љубљана у хрватске банке (види тачку 43. у тексту). Стога, супротно тврдњама словеначке владе, тај меморандум не треба тумачити као прихватање става да цјелокупна "стара" девизна штедња у филијалама Љубљанске банке Љубљана ван Словеније представља питање сукцесије (види тачку 92. у тексту).

90. Тврдња владе Словеније (види тачку 95. у тексту) да је страна валута завршила или на страним рачунима НБЈ или у НБЈ у Београду није поткријепљена доказима. Србијанска влада је истакла чињеницу да су девизе у правилу поново депоноване код НБЈ у класу с методом рачуна или "про форма" методом, што није захтијевало физичко пребацивање средстава (види тачку 17. у тексту). Надаље, девизе које су пребачене на стране рачуне НБЈ већ су подијељене међу државама сљедбеницама (види тачку 65. у тексту).

93. Даље, пошто је Љубљанска банка Љубљана била на рубу стечаја, морала је бити реструктурирана 1994. године. Међутим, држава Словенија не би требало да се сматра одговорном за дугове те банке само зато што је процесом санације банке постала њен власник. У противном, како наводе, ниједна држава не би могла извршити санацију банке са негативним капиталом, а да тиме не преузме пуну одговорност за њен дуг. У сваком случају, истакли су да Љубљанска банка Љубљана никада није вршила јавне функције; да никада није поступала по конкретним упутама државе када је ријеч о неисплаћивању "старе" девизне штедње апликантима; те да она подлијеже редовном закону (односно, словеначком закону о предузећима). Сама чињеница да је држава власник неког предузећа, те да га у том смислу контролише, није довољна да се његове дјелатности припишу држави или да се држава сматра одговорном за дугове предузећа према међународном обичајном праву које је кодификовано у Нацрту одредаба споразума Комисије за међународно право о одговорности држава за дјела супротна међународном праву.

97. Како је Суд већ утврдио у тачки 80. у тексту, девизна штедња која је предмет притужби апликаната заиста је представљала "имовину" у смислу члана 1. Протокола бр. 1. Према томе, тај члан је примјенљив у овом предмету.

99. Ако се вратимо на предметни случај, мора се примијетити да због различитих мјера усвојених на државном нивоу апликанти нису могли користити своју уштеђевину више од 20 година. Иако би се замрзавање банковних рачуна могло посматрати, барем у почетку, као намјера да се регулише коришћење њихове имовине у смислу трећег правила, може се поставити питање да ли чињеница да су им њихови депозити били недоступни у тако дугом периоду представља "лишавање" у смислу другог правила. Међутим, имајући у виду закључке из тачака 77-81 у тексту да законодавцима

тужених држава нису укинати захтјеви апликаната или им на други начин није одузета правна ваљаност, као и начелно прихватање тих држава да и власницима депозита попут апликаната такође треба омогућити да располажу својом уштеђевином, не може се рећи да су апликанти формално лишени својих уштеђевина. Из истих разлога Суд не налази да се може сматрати да је у предметном случају јасно да је ријеч о *de facto* експропријацији. С обзиром на овакве околности, те имајући у виду сложеност правних и чињеничних питања у овом предмету, Суд сматра да се наводна повреда права на имовину не може класификовати под тачно одређену категорију (види *Beyeler против Италије* [ГЦ], бр. 33202/96, тачка 106, ЕСЉП 2000-I, и *Zolotas против Грчке* (бр. 2), бр. 66610/09, тачка 47, ЕСЉП 2013). Предметни случај стога треба испитати у свјетлу општих начела садржаних у првом правилу.

101. Међутим, границе између позитивних и негативних обавеза државе из члана 1. Протокола бр. 1 не може се прецизно дефинисати. Ипак, примјењива начела су слична. Без обзира на то да ли се предмет анализира са аспекта позитивне обавезе државе или са аспекта уплитања јавног органа власти које мора бити оправдано, критеријуми које је потребно примијенити у суштини се не разликују. У оба контекста мора се водити рачуна о успостављању правичне равнотеже између супротстављених интереса појединца и заједнице као цјелине. Такође је тачно да циљеви који се помињу у тој одредби могу бити значајни за процјену да ли је пронађена равнотежа између захтјева јавног интереса о којем је ријеч и апликантовог основног права на имовину. У оба контекста држава ужива одређену слободу процјене у одређивању мјера које треба предузети да би се обезбиједила усклађеност с Конвенцијом (види *Broniowski*, цитиран горе, тачка 144, уз друге изворе).

104. Између страна нема експлицитног спора о томе да ли је начело законитости поштовано у овом предмету. Суд не види разлог да утврди другачије. Очигледно је да је ситуација о којој је ријеч, односно немогућност да апликанти подигну своју штедњу, барем након распада СФРЈ, имала правни основ у домаћем праву (види, нарочито, тачке 54-58 у тексту).

106. С обзиром на директно познавање њиховог друштва и његових потреба, домаће власти су у начелу у бољој позицији од међународних судија да оцијене шта је "у јавном интересу". Према систему заштите који је успостављен Конвенцијом, на домаћим властима је да направе почетну процјену да ли постојање проблема који се тиче јавности и оправдава примјену мјера у сфери остваривања права на имовину. Како законодавни орган има широк простор за слободну процјену у примјени мјера социјалне и економске политике, Суд ће поштовати процјену законодавног органа у погледу тога шта је у јавном интересу, осим ако та процјена није очигледно без разумног основа (види *Broniowski*, цитиран у тексту, тачка 149, уз друге изворе). Суд је већ утврдио да се ова логика нужно примјењује на такве фундаменталне промјене попут распада државе након чега је уследио рат, што представља феномен који неизбежно подразумева и доношење великог броја економских и социјалних прописа (види *Суљагић*, цитиран у тексту, тачка 42).

108. Сваким уплитањем у мирно уживање имовине, као и пропустом дјеловања, мора се успоставити правична равнотежа између потреба општег интереса заједнице и захтјева за заштиту основних права појединца. Другим ријечима, у сваком случају у којем је дошло до повреде члана 1. Протокола бр. 1, Суд мора утврдити да ли особа о којој је ријеч мора поднијети несразмјеран и претјеран терет усљед поступања или непоступања државе. Приликом оцјене о поштовању тог захтјева, Суд мора потпуно испитати све интересе о којима је ријеч, имајући на уму улогу Конвенције да штити права која су "практична и дјелотворна". У том смислу треба нагласити да неизвјесност, била она законска, административна или произлази из праксе коју власти примјењују,

представља фактор који обавезно треба имати у виду приликом оцјене понашања државе. У случајевима када је у питању општи интерес, државни органи треба да реагују у право вријеме и на одговарајући и досљедан начин (види *Broniowski*, цитиран горе, тачке 147-151).

"Свако коме су повријеђена права и слободе утврђене овом конвенцијом има право на дјелотворан правни лијек пред домаћим органима, чак и када су повреду учинила лица у вршењу своје службене дужности."

128. Апликанти су тврдили да нису имали на располагању дјелотворан правни лијек за своје жалбе, не улазећи у детаље.

132. У вези са грађанском тужбом против старе Љубљанске банке пред словеначким судовима, Суд примјећује да је Окружни суд Љубљана донио многе пресуде којима се старој Љубљанској банци налаже да исплати "стару" девизну штедњу у својим филијалама у Сарајеву, заједно с каматом (види тачку 51. у тексту). Међутим, Влада Словеније није успјела да покаже да је барем једна оваква пресуда извршена. Стога до сада нема доказа о томе да је ово правно средство могло апликантима обезбиједити одговарајућу и довољну правну заштиту.

"Уживање права и слобода које су признате у овој конвенцији обезбјеђује се без дискриминације по било ком основу, као што су пол, раса, боја коже, језик, вјероисповијест, политичко или друго мишљење, национално или друштвено поријекло, припадност националној мањини, имовина, рођење или друга околност."

"1. Високе стране уговорнице обавезују се да ће поштовати коначну пресуду Суда у сваком предмету у којем су странке.

142. Суд понавља да члан 46. Конвенције, тумачен у смислу члана 1, туженим државама намеће правну обавезу да, под надзором Комитета министара, примијене одговарајуће опште и/или појединачне мјере како би обезбиједиле права апликаната за која је Суд утврдио да су повријеђена. Ове мјере такође треба предузети и у односу на друге особе које се налазе у истом положају као и апликанти, посебно рјешавањем проблема који су довели до повреда које је Суд утврдио (види *Лукенда против Словеније*, бр. 23032/02, тачка 94, ЕСЉП 2005 X). Ову обавезу је стално наглашавао Комитет министара вршећи надзор над извршењем пресуда овог Суда (види ResDH(97)336, IntResDH(99)434, IntResDH(2001)65 и ResDH(2006)1).

"Ако Суд утврди да је дошло до повреде Конвенције или њених протокола, те ако законодавство високе стране уговорнице о којој је ријеч омогућава само дјелимично обештећење, Суд ће, по потреби, одредити правичну накнаду оштећеној страни."

153. Сваки апликант је надаље захтијевао 4.000 евра (EUR) на име нематеријалне штете.

157. Све владе су сматрале да је овај захтјев претјеран и неоснован.

ИЗ НАВЕДЕНИХ РАЗЛОГА, СУД

СТРАЗБУР

Жозеп Касадевал (Josep Casadevall),

ПОСТУПАК

3. Апликација је додијељена у рад Четвртом одјељењу Суда (правило 52. став 1. Правила Суда). Дана 17. 10. 2011. године Вијеће тог одјељења у чијем саставу су биле судије: Николас Браца, Лех Гарлицки, Нина Вајић, Боштјан М. Зупанчич, Љиљана Мијовић, Драгољуб Поповић и Мирјана Лазарова Трајковска, те Лоренс Ерли, регистрар Одјељења, спојило је питање исцрпљивања домаћих правних средстава с меритумом и прогласило апликацију прихватљивом.

11. Притужбе апликаната према Конвенцији односе се на немогућност подизања њихове девизне штедње са наведених банковних рачуна. У свом поднеску они наводе да то представља повреду члана 1. Протокола бр. 1 самог по себи, као и у вези са чланом 14. Конвенције од стране свих тужених држава. Они такође наводе повреду члана 13. Конвенције.

16. Штедише нису могле самостално затражити активирање државне гаранције, али су имали право, у складу са Законом о облигационим односима из 1978⁸, у сваком тренутку из основних банака подићи своје депозите заједно с акумулираном каматом. Тако је у члану 1035. тог закона прописивано:

3. Супротан споразум је ништав."

19. Према споразумима поменутих у тачки 18, Љубљанска банка Сарајево је путем Народне банке Босне и Херцеговине од НБЈ добијала кредите у динарима (у почетку бескаматне) у противриједности поново депонованих девиза. Основне банке су тако добијена динарска средства користиле за давање кредита по каматним стопама нижим од стопе инфлације предузећима која су, у правилу, имала сједиште у истој територијалној јединици.

26. Након рата који се водио у периоду 1992-1995, сваки од ентитета (Федерација Босне и Херцеговине - ФБиХ - и Република Српска) донио је своје законе о "старој" девизној штедњи. У овом предмету релевантно је једино законодавство ФБиХ, с обзиром на то да се предметне филијале налазе у том ентитету. ФБиХ је 1997. године преузела одговорност за "стару" девизну штедњу у банкама и филијалама које се налазе на њеној територији (видјети члан 3. (1) Закона о утврђивању и реализацији потраживања грађана у поступку приватизације из 1997.¹⁷ и Уредбе о остваривању потраживања лица која су имала девизну штедњу у банкама на територију Федерације, а нису имала пребивалиште на територију Федерације, из 1999.¹⁸). Иако су такви штедни улози и даље били замрзнути, тај закон је прописивао да су се они могли користити за куповину станова и предузећа у државној својини (види члан 18. Закона о утврђивању и реализацији потраживања грађана у поступку приватизације из 1997, с измјенама и допунама из 2004. године).

31. Народна банка Босне и Херцеговине извршила је 1994. године провјеру стања и уочила бројне недостатке. Прије свега, управа те нове Љубљанске банке Сарајево није била прописно именована и није било јасно ко су њени дионичари. Народна банка је стога именовала директора те банке. Друго, као домаћа банка, Љубљанска банка Сарајево није могла преузети одговорност стране банке за "стару" девизну штедњу пошто би то држави Босни и Херцеговини наметнуло нове финансијске обавезе (јер је држава била законски гарант за "стару" девизну штедњу у свим домаћим банкама). Народна банка је наложила да се за сарајевску филијалу Љубљанске банке Љубљана хитно

припреми закључни биланс стања на дан 31.03.1992. године и да се дефинишу њени односи с матичном банком.

40. Влада ФБиХ је 2010. године одлучила да стави просторије и архиву филијала Инвестбанке у ФБиХ под свој надзор, али изгледа да Инвестбанка више није имала никакве просторије или архиву у ФБиХ.

46. Међутим, остала "стара" девизна штедња (односно штедња држављана држава сљедбеница СФРЈ осим Србије у свим филијалама србијанских банака, домаћим и страним, као и штедња грађана Србије у филијалама србијанских банака изван Србије) остала је замрзнута до окончања преговора о сукцесији, као што је то случај, на примјер, са положима трећег апликанта. Осим тога, сви поступци у вези са "старом" девизном штедњом обустављени су на основу закона, у складу са чл. 21. и 22. Закона о измирењу обавеза по основу девизне штедње грађана из 1998. године ²⁷ и чл. 21. и 36. Закона о регулисању јавног дуга Савезне Републике Југославије по основу девизне штедње грађана из 2002. године.

51. Окружни суд у Љубљани је након тога донио бројне пресуде којима се налаже старој Љубљанској банци да исплати "стару" девизну штедњу из њене филијале у Сарајеву заједно с каматом (види, на примјер, пресуду П 119/1995-I од 16.11.2010, која је постала правоснажна и обавезујућа дана 04.01.2012, када је потврђена на Вишем суду у Љубљани; пресуду П 9/2007-III од 07.12.2010; и пресуду П 1013/2012-II од 10.01.2013). Суд је објаснио да су према закону СФРЈ филијале поступале у име и за рачун матичних банака. Такође, према словеначком закону, стара Љубљанска банка Љубљана задржала је одговорност за "стару" девизну штедњу у њеној сарајевској филијали. Суд је сматрао небитном чињеницу да је истомена банка, Љубљанска банка Сарајево, 1993. године преузела одговорност старе Љубљанске банке Љубљана за штедњу у сарајевској филијали (види тачку 30. у тексту) будући да је то урађено без одобрења матичне банке или депонената. У сваком случају, надлежни суд у Босни и Херцеговини је 2004. године брисао из судског регистра предузећа тај упис из 1993. године (види тачку 35. у тексту). Окружни суд у Љубљани је такође сматрао небитним што су нека девизна средства пребачена на рачуне НБЈ у иностранству у складу с њеним системом поновног депоновања већ описаним у тексту.

(i) износи до 500 ДМ: 15 дана за прво повлачење а 30 дана за накнадна повлачења ...;

...;

55. Релевантни дио Закона о фонду за сукцесију Републике Словеније из 1993, са измјенама и допунама из 1997. године, гласи:

"1. У смислу овог закона, под рачунима старе девизне штедње подразумевају се девизна средства код банака на територији Босне и Херцеговине, са стањем на дан 31.12.1991, укључујући камату обрачунату до тог датума, умањена за директне исплате банке након тог датума и за пренесена и искоришћена средства са јединственог рачуна.

"Кад се држава распадне и престане да постоји, а на дијеловима територије државе претходнице се створе двије или више држава сљедбеница, и ако се државе сљедбенице другачије не споразумију, државни дуг државе претходнице прелази на државе сљедбенице у правичној сразмјери, посебно водећи рачуна о имовини, правима и интересима који прелазе на државе сљедбенице у односу на тај државни дуг."

Члан 28. (Локализовани дугови)

"Међутим, ако свих пет држава сљедбеница касније одлучи да покрене нове преговоре о гаранцијама за штедне пологе у чврстој валути и затражи помоћ БИС-а у вези с тим, БИС је спреман да размотри пружање такве помоћи, под условима које је потребно договорити."⁴⁰

(а) изнијети ствар пред независном особом по њиховом избору, с циљем брзог и ауторитативног утврђивања материје, која ће бити поштована те која, према потреби, може назначити конкретне рокове за дјеловање; или

У овом случају, договор о преговорима о оспораваним новчаним потраживањима нужно обухвата и спремност на разматрање рјешења. То је тачно чак и ако се спор не односи само на износ потраживања него и на њихово постојање. Тиме се не нарушава принцип нагодбе. Члан 19. не захтијева нужно да стране разријеше различита правна питања око којих се не слажу. На примјер, намјера није да се од обје стране очекује да једнако гледају на одређена питања око којих се размимоилазе, као на примјер о томе да ли постоје оспоравана потраживања у правном смислу или не, нити да ли је ријеч о државним или приватним потраживањима. Што се тиче тих питања, стране су се заправо споразумјеле да се не слажу, али упркос њиховим тврдњама у вези с тим тачкама, обавезале су се да ће водити преговоре у највећој могућој мјери с циљем постизања споразума о рјешењу...

72. Године 2011. Надзорни орган Европске асоцијације за слободну трговину (ЕФТА) поднио је апликацију Суду ЕФТА-е. Тражено је да се утврди да Исланд, уговорна страна Споразума о европском економском простору (ЕЕА), није извршио своје обавезе из Директиве 94/19/ЕК о системима осигурања депозита Европског парламента и Савјета од 30.05.1994. године јер није у датом року осигурао исплату минималног износа накнаде (20.000 евра⁴³) депонентима у Холандији и Уједињеном Краљевству. Апликацију је подржала Европска комисија, као умјешач.

77. Вијеће је сматрало да су апликанти у надлежности свих тужених држава с обзиром на то да су оне у контексту преговора о сукцесији прихватиле да је "стара" девизна штедња дио финансијских обавеза СФРЈ које оне треба да подијеле међу собом (види тачке 38. и 58. Одлуке о прихватљивости). Оно је надаље узело у обзир обавезу држава сљедбеница према међународном праву да заједно спразумно ријеше све аспекте сукцесије (види тачке 36. и 58. те одлуке). У вези с питањем компатибилности *ratione materiae*, Вијеће је нашло да је на основу доказа утврђено да нема разлога за сумњу да су апликанти заиста имали "стару" девизну штедњу у износима које су навели. Вијеће је такође утврдило да су потраживања апликаната опстала након распада СФРЈ из низа разлога (види тачке 52-55 Одлуке о прихватљивости). Вијеће је посебно нагласило да законодавство држава сљедбеница никада није укинуло потраживања подносилаца захтјева нити их на било који начин лишило правне ваљаности, а никада није постојала ни сумња да ће неке или све те државе на крају морати исплатити подносиоце захтјева.

Претходне одредбе, међутим, ни на који начин не умањују право државе да примијени законе које сматра потребним како би регулисала коришћење имовине у складу с општим интересом или како би обезбиједила наплату пореза или других доприноса или казни."

2. Тужене државе (по абecedном реду)

91. Коначно, влада Србије је признала да је штедња г. Шахдановића била замрзнута низ година у складу са србијанским законима (односно, законима о старој девизној штедњи из 1998. и 2002), али је остала при ставу да је та мјера била неопходна како би се "заштитила ликвидност државних средстава у свјетлу тешке економске ситуације и финансијског колапса с којим се земља суочавала". Надаље, она није наметнула претјеран индивидуални терет на апликанта. О питању штедње г. Шахдановића и многих других у филијалама србијанских банака ван Србије требало би постићи споразум међу државама сљедбеницама СФРЈ у оквиру преговора о сукцесији. Ова влада се такође позвала на предмет *Molnar Gabor против Србије* (бр. 22762/05, 08.12.2009), у којем је Суд заиста сматрао да је у предметном закону успостављена правична равнотежа између општег интереса заједнице и апликантовог упорног, легитимног захтјева за поврат његове првобитне уштеђевине, као и права свих других у истој ситуацији.

94. Словеначка влада је даље навела да није имала обавезу да санира филијалу Љубљанске банке Љубљана у Сарајеву. Они су се позвали на системе осигурања депозита које је усвојило неколико држава чланица Савјета Европе укључујући Белгију, Француску, Португал, Швајцарску, Уједињено Краљевство и Холандију, чиме је пружена гаранција за сигурност депозита само филијалама домаћих банака које се налазе на њиховим територијама. Осим тога, позвали су се на пресуду Е-16/11 Суда ЕФТА-е од 28.01.2013. године (види тачке 71-73 у тексту). Суд ЕФТА-е је нагласио да државе уживају "широко дискреционо право у доношењу основних одлука у вези с економском политиком у специфичном случају системсе кризе". То такође важи и према члану 1. Протокола бр. 1.

2. Поштовање члана 1. Протокола бр. 1

102. У овом предмету апликанти се жале на немогућност да подигну своју уштеђевину са својих рачуна код банака о којима је ријеч. Њихови депозити постали су недоступни због фактора као што су недостатак средстава у релевантним банкама, законом наметнуто замрзавање рачуна, те пропуст домаћих органа власти да предузму мјере с циљем омогућавања власницима депозита у ситуацији у којој се налазе апликанти да располажу својом штедњом. Стање ствари може се испитати са аспекта уплитања у дјелотворно остваривање права заштићеног чланом 1. Протокола бр. 1 или са аспекта пропуста да се обезбиједи остваривање тога права (види *Zolotas* (бр. 2), цитиран горе, тачке 40, 47. и 53, када је Суд нашао да је мјера која је била предмет притужбе представљала уплитање, те је такође нашао да је тужена држава имала одређене позитивне обавезе). Имајући у виду посебне околности предметног случаја, Суд сматра да је непотребно, приликом испитивања предмета, строго окарактерисати обавезе тужених држава као позитивне или негативне. Суд ће утврдити да ли је поступање тужених држава – без обзира на то може ли се оно окарактерисати као уплитање или пропуст дјеловања, или као комбинација то двоје – било оправдано, имајући у виду начела законитости, легитимног циља и "правичне равнотеже" (види *Broniowski*, цитиран горе, тачка 146).

107. С обзиром на тако широк простор за слободну процјену, Суд налази да је начело легитимног циља такође поштовано у овом предмету. Према мишљењу владе Србије, циљ је био да се заштити ликвидност државних фондова у свјетлу тешке економске ситуације и финансијског колапса с којим се земља суочавала (види тачку 91. у тексту). Друге тужене владе нису се изјашњавале о овом питању. Међутим, Суд је спреман да прихвати да су након распада СФРЈ и оружаних сукоба који су улиједили тужене државе морале предузети мјере како би заштитиле своје банкарске системе и националне привреде уопште. Имајући у виду свеукупан обим "старе" девизне штедње, јасно је да ниједна од држава сљедбеница није могла дозволити неконтролисано повлачење те штедње. Суд ће тако приступити испитивању кључног питања, наиме да ли је успостављена "правична равнотежа"

између општег интереса и права апликаната из члана 1. Протокола бр. 1.

(ii) *Примјена општих начела на предметни случај*

2. Тужене владе

133. У вези са грађанском тужбом против те банке пред хрватским судовима, из докумената који су на располагању Суду примјећује се да стара Љубљанска банка више нема имовину у Хрватској. Према томе, такав правни лијек не нуди апликантима било какве реалне изгледе за успјех њихове тужбе.

138. Иако су се апликанти позвали на овај члан, у својим поднесцима Великом вијећу нису разрадили своје аргументе. Поднесци влада у том погледу једнако су ограничени. Велико вијеће је стога сагласно са Вијећем да није потребно разматрати ово питање према члану 14. у односу на Србију и Словенију, те да остале тужене државе нису повриједиле тај члан.

2. Коначна пресуда Суда доставља се Комитету министара који надзире њено извршење...."

143. Како би омогућио дјелотворно извршење својих пресуда, Суд може усвојити поступак пилот пресуде који му омогућава да јасно идентификује структуралне проблеме који леже у основи повреда и укаже на мјере које тужене државе треба да предузму како би их отклониле (види Резолуцију Рес(2004)3 Комитета министара о пресудама које откривају постојећи системски проблем од 12.05.2004; правило 61. Правила Суда; и *Broniowski*, цитиран у тексту, тачке 189-94). Циљ овог поступка је да омогући да се на најбржи и најдјелотворнији начин ријешу лоше функционисање правног поретка у држави које угрожава заштиту права из Конвенције о којима је ријеч (види *Wolkenberg и други против Пољске* (одл.), бр. 50003/99, тачка 34, ЕСЉП 2007 XIV). Иако би мјере тужене државе првенствено требало да буду усмјерене на рјешавање таквог лошег функционисања те, ако је потребно, увођење дјелотворних домаћих правних средстава за повреде о којима је ријеч, оне такође могу укључити и ад хок рјешења као што су пријатељске нагодбе с апликантима или једностране понуде за отклањање повреда у складу са захтјевима Конвенције. Суд може одлучити да одгоди разматрање сличних предмета, дајући тиме туженим државама прилику да их ријеше на различите начине (види, нпр. *Burdov против Русије* (бр. 2), бр. 33509/04, тачка 127, ЕСЉП 2009). Међутим, ако тужена држава не усвоји такве мјере након доношења пилот пресуде и настави да крши Конвенцију, Суд неће имати другог избора него да настави да разматра све сличне апликације које се налазе пред Судом и доноси одговарајуће пресуде како би обезбиједио дјелотворно поштовање Конвенције (види *Е.Г. против Пољске* (одл.), бр. 50425/99, § 28, ЕСЉП 2008. и *Курић и други против Словеније* (правична накнада) [ГЦ], бр. 26828/06, тачка 136, ЕСЉП 2014).

154. Владе се о томе нису изјашњавале у својим поднесцима Великом вијећу.

158. Према пракси Суда, апликант има право на накнаду трошкова и издатака само ако се докаже да су они стварно и неопходно настали, те да су разумни у погледу износа. Дакле, апликант је морао да плати, или је обавезан да плати те трошкове, према законској или уговорној обавези, а они су били неизбјегли како би се спријечила утврђена повреда или добила накнада. Суд захтијева рачуне и фактуре по ставкама које садрже довољно детаља да би могао утврдити у којој су мјери испуњени наведени захтјеви. Пошто у овом предмету нису достављени такви документи, Суд одбија овај захтјев.

1. *Једногласно одбија* претходне приговоре влада;

16.07.2014. године

Гвидо Рајмонди (Guido Raimondi),

4. У својој пресуди од 06.11.2012. године, Вијеће је са шест гласова према један одбацило приговоре владе у погледу исцрпљивања домаћих правних лијекова и пресудило како слиједи:

ЧИЊЕНИЦЕ

"1. Уговор о новчаном депозиту је склопљен кад се банка обавезала да прими, а депонент да положи код банке одређени новчани износ.

Такође, члан 1045. тог закона гласи:

20. Крајем 1988. године укинут је систем поновног депоновања (измјенама и допунама члана 103. Закона о девизном пословању из 1985. године). Банкама је дозвољено да отварају девизне рачуне у страним банкама. Љубљанска банка Сарајево, као и друге банке, искористила је ту могућност и депоновала око 13,5 милиона америчких долара у страним банкама у периоду од октобра 1988. до децембра 1989. године. У спису нема података о томе што је било с тим средствима.

27.-ФБиХ је 2004. године донијела нови закон. Преузела је обавезу исплате "старе" девизне штедње у домаћим банкама у том ентитету, без обзира на држављанство заинтересованог штедише. Њена одговорност за такве штедне улоге у филијалама Љубљанске банке Љубљана, Инвестбанке или других страних банака у којима су апликанти имали отворене рачуне, била је изричито искључена према члану 9. став (2) Закона о утврђивању и начину измирења унутрашњих обвеза Федерације из 2004. ¹⁹ године.

32. Међутим, према регистру пословних субјеката, та новооснована Љубљанска банка Сарајево и даље је била одговорна за "стару" девизну штедњу у сарајевској филијали Љубљанске банке Љубљана све до 11. мјесеца 2004. године (види тачку 35. у тексту). Према томе, она је и даље водила "стару" штедњу клијената сарајевске филијале Љубљанске банке Љубљана; око 3% ових средстава коришћено је у процесу приватизације у ФБиХ (види тачку 26. у тексту); а у једном случају домаћи суд је наложио Љубљанској банци Сарајево да исплати ову штедњу (видјети предмет *Вишњевац против Босне и Херцеговине* (одл.), бр. 2333/04, 24.10. 2006. године).

41. На захтјев власти ФБиХ, србијанске власти су 2011. године покренуле кривичну истрагу о начину на који је архива тузланске филијале пребачена на територију Србије 2008. године.

5. *Бивша Југословенска Република Македонија*

(ii) износи до 1.000 ДМ: 30 дана за прво повлачење а 45 дана за накнадна повлачења...;

а с циљем проналажења праведног рјешења, путем преговора са страним повјериоцима, за преузимање одговарајућег дијела државних дугова бивше СФРЈ у случајевима кад се директни

корисник не може утврдити ..."

2. Рачуни старе девизне штедње дефинисани ставом 1. овог члана не обухватају рачуне старе девизне штедње у филијалама Љубљанске банке, Инвест банке и других страних банака на територији Босне и Херцеговине.

Члан 23. став 2. Резолуције из 2001. године на сличан начин прописује да начело "правичне сразмјере" представља руководеће начело у погледу државних задужења:

"1. Државна задужења државе претходнице или јавне институције или предузећа која дјелују на државном нивоу, за посебне пројекте или објекте у одређеном подручју (локализовани државни дугови), подлијежу правилима садржаним у претходном члану.

Чини се да су четири државе сљедбенице (све осим Хрватске) обавијестиле БИС о својој спремности да убрзо након тога наставе преговоре. Хрватска је то учинила у октобру 2010. године, а у новембру мјесецу 2010. године добила је одговор који у релевантном дијелу гласи како слиједи:

(б) упутити ствар на рјешавање Сталном заједничком комитету основаном према члану 4. овог уговора.

Суд сматра да је основно начело из предмета *North Sea Continental Shelf Cases* релевантно за постојећи спор. Како је навео Међународни суд правде, он потврђује и конкретизује уобичајено значење појма 'преговори'. Да би преговори били конструктивни, у њих се мора ући с циљем постизања споразума. Иако, како смо истакли, договор о вођењу преговора нужно не подразумева обавезу постизања споразума, он подразумева да ће бити уложени озбиљни напори према том циљу."

73. У својој пресуди од 28.01.2013. године Суд ЕФТА-а је закључио да, иако су законска правила ЕУ о јединственом тржишту била транспонована у правни поредак ЕЕА, Исланд није прекршио ту директиву. Посебно, тај суд је закључио да наведена директива није обавезивала државе и њихове власти да обезбиједи компензацију ако систем за гарантовање сигурности депозита није био у стању да испуни своје обавезе у случају системске кризе. Он је такође нагласио да државе уживају "широко дискреционо право у доношењу основних одлука у погледу економске политике у посебном случају системске кризе".

"Заиста, државе сљедбенице су у више наврата јасно исказале недвосмислену одређеност да обезбиједи да особе које су се налазиле у ситуацији постојећих подносилаца захтјева добију исплату своје "старе" девизне штедње на овај или онај начин (упореди *Vata protiv Чешке Републике* (одл.), бр. 43775/05, 24.06.2008, када тужена држава никада није показала било какав знак прихватања или признавања потраживања подносилаца захтјева, те је задржала непријатељски став према свим таквим потраживањима након пада комунистичког режима). Надаље, те државе су прихватиле тврдњу да је "стара" девизна штедња дио финансијских обавеза СФРЈ које треба да подијеле, као што су подијелиле и друге финансијске обавезе и имовину СФРЈ... С обзиром на посебност овог предмета, треба га разликовати од предмета као што су *X, Y и Z против Њемачке* (бр. 7694/76, Одлука Комисије од 14.10.1977, Одлуке и Извјештаји (ДР) 12, стр. 131.), *С.Ц. против Француске* (бр. 20944/92, Одлука Комисије од 20.02.1995, ДР 80, стр. 78.), и *Abraini Leschi и други против Француске* (бр. 37505/97, Одлука Комисије од 22.04.1998, ДР 93, стр. 120.), у којима се сматра да оспоравани међународни уговори, у недостатку закона за спровођење, нису створили појединачна права на

одштету за подносиоце захтјева, на која би био примјенљив члан 1. Протокола бр. 1."

95. Коначно, иако је тачно да су девизе редовно пребациване из сарајевске филијале Љубљанске банке Љубљана у Народну банку Словеније, нека средства су накнадно враћена у Сарајево (види тачку 18. у тексту). Средства која нису враћена у Сарајево евидентирана су као потраживање сарајевске филијале од НБЈ и била су физички пребачена на рачуне НБЈ у иностранству. Словеначка влада је своју тврдњу поткријепила документима из којих се виде одређени трансфери девиза из Љубљане на рачуне НБЈ у страним банкама (нарочито, LBS Bank - New York и LNB Internationale Handelsbank A.G. Frankfurt, обје у власништву Љубљанске банке Љубљана, али и неких других страних комерцијалних банака) у периоду прије распада СФРЈ.

109. У својој одлуци од 17.10.2011. године којом је апликација проглашена прихватљивом, Вијеће је утврдило да законска гаранција СФРЈ у погледу "старе" девизне штедње у банкама о којима је овдје ријеч, није било активирано до распада СФРЈ, те да стога релевантна одговорност није била пребачена с тих банака на СФРЈ. Надаље, према грађанском закону СФРЈ и судском регистру предузећа, све филијале Љубљанске банке Љубљана и Инвестбанке поступале су у име и за рачун матичне банке у вријеме распада СФРЈ. Стога је Вијеће закључило да су Љубљанска банка Љубљана и Инвестбанка и даље биле одговорне за стару девизну штедњу у свим својим филијалама све до распада СФРЈ (види тачку 67. пресуде Вијећа).

129. Само је влада Словеније изјавила да су апликанти имали на располагању дјелотворан правни лијек, односно да су могли поднијети тужбу против старе Љубљанске банке пред словеначким судовима. Апликанти су такође могли поднијети тужбу против старе Љубљанске банке пред хрватским судовима, код којих је више од 500 клијената загребачке филијале старе Љубљанске банке добило пресуде против старе Љубљанске банке, а 63 њих је до сада добило исплату "старе" девизне штедње принудном продајом имовине те банке са сједиштем у Хрватској (види тачку 43. у тексту).

134. Суд је примио к знању аргумент Владе Словеније да не постоји обавеза да се обезбиједи домаћи правни лијек у предметном случају јер члан 13. не захтијева постојање правног средства којим се пред домаћим органом могу оспоравати као супротни Конвенцији сами закони државе уговорнице. Иако је то тумачење члана 13. тачно (види *Roche против Уједињеног Краљевства* [ГЦ], бр. 32555/96, тачка 137, ЕСЉП 2005-Х; *Сејдић и Финци против Босне и Херцеговине* [ГЦ], бр. 27996/06 и 34836/06, тачка 60, ЕСЉП 2009; и *Paksas против Литваније* [ГЦ], бр. 34932/04, тачка 114, ЕСЉП 2011), апликанти се у ствари нису жалили на домаће законе тужених држава нити на било коју појединачну одлуку или мјеру. Они су се жалили због пропуста тужених држава да обезбиједи исплату њихових уштеђевина на овај или онај начин. Стога је требало да буде обезбијеђен дјелотворан домаћи правни лијек.

2. Примјена општих начела на предметни случај

155. Велико вијеће, као и Вијеће, прихвата да је немогућност слободног располагања њиховом "старом" девизном штедњом у периоду дужем од 20 година код апликаната изазвала одређену душевну бол и фрустрацију. Њихова душевна бол и фрустрација су неизбјежно били појачани тиме што су на себе преузели тешкоћу и терет поступања - барем у одређеној мјери - у име свих других који се налазе у истом положају (види *Hutten-Czapska против Пољске* [ГЦ], бр. 35014/97, тачка 248, ЕСЉП 2006-VIII). Према томе, вршећи процјену на правичној основи, како то захтијева члан 41. Конвенције, Суд досуђује тражене износе (односно по 4.000 евра гђи Алишић и г. Саџаку које треба

да плати Словенија, те 4.000 евра г. Шахдановићу које треба да плати Србија).

2. *Једногласно утврђује да је Србија повриједила члан 1. Протокола бр. 1 уз Конвенцију у односу на господина Шахдановића;*

Ова пресуда је коначна, али су у њој могуће редакторске измјене.

Инета Зимеле (Ineta Ziemele),

- једногласно утврдило да је Србија повриједила члан 1. Протокола бр. 1 уз Конвенцију у односу на господина Шахдановића;

I. ОКОЛНОСТИ СЛУЧАЈА

2. Овим уговором банка стиче право да располаже депонираним новцем и дужна је да га врати према условима предвиђеним у уговору."

"На улоге на штедњу плаћа се камата."

2. Реформа комерцијалног банкарства у СФРЈ из 1989/90

28.-Одговорност за "стару" девизну штедњу у домаћим банкама прешла је 2006. године с ентитета на државу. Одговорност за те штедне улоге у локалним филијалама Љубљанске банке Љубљана и Инвестбанке поново се изричито искључује, с тим да држава мора помоћи клијентима тих филијала да остваре поврат својих штедних улога од Словеније, односно Србије (види члан 2. Закона о измирењу обавеза по основу рачуна старе девизне штедње из 2006. ²⁰). Осим тога, сви поступци у вези са "старом" девизном штедњом обустављени су на основу закона (види члан 28. тог закона; та одредба је одлуком У 13/06 Уставног суда Босне и Херцеговине од 28.03.2008, тачка 35, проглашена уставном).

33. Уставни суд Босне и Херцеговине описао је ситуацију која је владала прије 2004. године као "хаотичну" (одлука АП 164/04 од 01.04.2006, тачка 55). Дом за људска права Босне и Херцеговине, домаће тијело за питања људских права, сматрао је да правна несигурност у погледу питања "старе" девизне штедње, између осталог, у домаћим филијалама Љубљанске банке Љубљана и Инвестбанке у том периоду представља повреду члана 1. Протокола бр.1 уз Конвенцију (види одлуку ЦХ/98/377 и др. од 07.11.2003, тачка 270).

2. Хрватска

52. Бивша Југословенска Република Македонија је исплатила "стару" девизну штедњу у домаћим банкама и локалним филијалама страних банака, као што је филијала Љубљанске банке Љубљана у Скопју, без обзира на држављанство заинтересованих депонената ³⁴.

(iii) износи до 3.000 ДМ: 90 дана; и

3. Према Споразуму о сукцесији из 2001. године, земље наследице бивше Социјалистичке

Федеративне Републике Југославије одговорне су за девизне рачуне отворене у банкама које су имале сједиште на њиховим територијама. Босна и Херцеговина ће, у оквиру својих међународних активности, пружити помоћ штедишама који имају штедњу код ових банака..."

"Ако се не постигне споразум о преносу државног дуга државе претходнице, државни дуг, у свакој категорији сукцесије, прелази на државу сљедбеницу у правичној сразмјери, посебно водећи рачуна о имовини, правима и интересима који прелазе на државе сљедбенице у односу на тај државни дуг."

2. Међутим, приликом расподјеле овог дуга, у складу са захтјевима правичности, водиће се рачуна о преласку имовине (објеката/инсталација) повезане с дугом и добити која настаје из тих пројеката или објеката у корист државе сљедбенице на чијој територији се они налазе."

"...БИС је недавно поново размотрио ово питање и сматра да његов допринос некој новој рунди преговора, у оквиру улоге пружања добрих услуга, не би створио додатну вриједност, имајући у виду такође и количину времена које је протекло од посљедње рунде преговора, као и своје текуће приоритете у области монетарне и финансијске стабилности. Међутим, жељели бисмо нагласити да организација двомјесечних састанака у Базелу пружа практичну могућност гувернерима држава сљедбеница да међусобно неформално расправљају о овом питању у БИС-у." ⁴¹

(3) Разлике које могу практично произаћи из тумачења израза коришћених у овом уговору, или било којем каснијем уговору потребном ради спровођења Анекса овог уговора, могу се додатно на иницијативу било које заинтересоване државе упутити на обавезујуће стручно рјешавање стручњаку појединцу (који не смије бити држављанин ниједне од страна у овом уговору) којег странке у спору споразумно именују или којег, ако се оне не могу усагласити, именује предсједник Суда за помирење и арбитражу ОЕБС-а. Тај стручњак утврђује сва питања поступка након консултација са странкама које су затражиле такво рјешавање, ако то стручњак сматра прикладним, са чврстом намјером да обезбиједи брзо и дјелотворно разрешење разлика.

69. Међународни суд правде недавно је на сљедећи начин дао сажетак релевантне судске праксе (пресуда од 05.12.2011. године у предмету *Примјена привременог споразума од 13.09.1995. (Бивша Југословенска Република Македонија против Грчке)*, тачка 132, ICJ Reports 2011):

78. Познато је да ништа не спречава Велико вијеће да у одређеним предметима одлучује о питањима прихватљивости апликације према члану 35. став 4. Конвенције, будући да та одредба омогућава Суду да одбаци било коју апликацију коју сматра неприхватљивом "у било којој фази поступка". Према томе, чак и у фази одлучивања у меритуму, у складу са правилом 55, Суд може преиспитати одлуку којом је апликација проглашена прихватљивом када закључи да је она морала бити проглашена прихватљивом на основу једног од разлога наведених у прва три става члана 35. Конвенције (види *Odièvre против Француске* [ГЦ], бр. 42326/98, тачка 22, ЕСЉП 2003-III).

110. Стране су, у суштини, прихватиле ово утврђење у својим поднесцима о меритуму пред Вијећем, те је тако било и када је ријеч о њиховим заступању предмета пред Великим вијећем.

130. Остале тужене владе су прихватиле да апликанти нису имали на располагању дјелотворан правни лијек. Босанскохерцеговачка влада је додала да чак и у случају да су апликанти добили пресуде којима се наређује старој Љубљанској банци да им исплати њихову "стару" девизну штедњу, таква пресуда највјероватније не би била извршена, пошто је на основу закона из 1994.

године та банку остала без довољно средстава (види тачку 49. у тексту). Хрватска влада је тврдила да би тужба против старе Љубљанске банке пред судовима у Хрватској била једнако недјелотворна јер та банка више није имала имовину у Хрватској (види тачку 43. у тексту).

135. У вези с Инвестбанком, Суд констатује да Србија није оспоравала да г. Шахдановић није имао на располагању дјелотворно правно средство.

144. Повреде које је Суд утврдио у овом предмету погађају многе људе. Овом суду поднесено је више од 1.850 сличних апликација у име више од 8.000 особа. Оне се односе на "стару" девизну штедњу у сарајевској и загребачкој филијали Љубљанске банке Љубљана, као и на такву штедњу у филијалама неколико србијанских банака које се налазе у Србији или ван ње (види тачку 46. у тексту горе). Осим тога, има више хиљада потенцијалних апликаната. Према томе, Суд сматра да је прикладно да се примијени поступак пилот пресуде у овом предмету, без обзира на приговоре влада Србије и Словеније у том погледу.

3. *Једногласно утврђује* да је Словенија повриједила члан 1. Протокола бр. 1 уз Конвенцију у односу на гђу Алишић и г. Саџака;

Марк Вилигер (Mark Villiger),

- са шест гласова према један утврдило да је Словенија повриједила члан 1. Протокола бр. 1 уз Конвенцију у односу на госпођу Алишић и господина Саџака;

А. Увод

Члан 1043. став (1) тог закона гласи:

21. У оквиру реформи 1989/90 СФРЈ је укинула систем основних и удружених банака који је већ описан у тексту. Ова промјена у банкарским прописима омогућила је неким основним банкама да затраже независан статус, док су друге основне банке постале филијале (без својства правног лица) некадашњих удружених банака којима су првобитно и припадале. Тако је 01. 01. 1990. године Љубљанска банка Сарајево постала филијала (без својства правног лица) Љубљанске банке Љубљана која је преузела њена права, имовину и обавезе. Инвестбанка, поменута у тексту, постала је независна банка са сједиштем у Србији и низом филијала у Босни и Херцеговини.

34. Агенција за банкарство ФБиХ је 2003. године ставила домаћу Љубљанску банку Сарајево под своју привремену управу из разлога што није имала дефинисане односе са Љубљанском банком Љубљана, страном банком са сједиштем у Словенији.

(iv) износи до 8.000 ДМ: 180 дана."

58. Члан 23. Закона о Фонду за сукцесију и високом представнику за сукцесију Републике Словеније из 2006. године гласи:

Ипак, у чл. 27-29 Резолуције из 2001. прави се разлика између државних, локализованих и локалних дугова, те је прописано да се начело територијалности изричито примјењује на локалне дугове:

64. Потребно је напоменути да је слично питање гаранција СФРЈ за штедне улоге у Поштанској штедионици и њеним филијалама ријешено изван преговора о Уговору о питањима сукцесије, и то тако што је свака држава преузела гаранције у погледу филијала које се налазе на њеној територији.

(4) Поступак из става (3) овог члана строго се ограничава на тумачење израза коришћених у уговорима о којима је ријеч, те ни у којем случају не дозвољава стручњаку да утврђује практичну примјену било којег од тих уговора. Конкретно, наведени поступак се не односи на

"Суд напомиње да је значење преговора у сврху рјешавања спорова, односно обавеза преговарања, разјашњена у јуриспруденцији Суда и његовог претходника, као и у арбитражним пресудама. Како је Стални суд међународне правде утврдио још 1931. године у предмету који се односи на *Жељезнички саобраћај између Литваније и Пољске*, обавеза преговарања је, првенствено, "не само обавеза да се уђе у преговоре него такође да их се води колико је потребно с циљем закључења споразума". Нема сумње да то не подразумијева "обавезу постизања споразума" (*Railway Traffic between Lithuania and Poland, Савјетодавно мишљење, 1931, Р.С.И.Ј., Серија А/Б, Бр. 42*, стр. 116; види такође предмет *Pulp Mills on the River Uruguay (Аргентина против Уругваја)*, Пресуда, *I.C.J. Reports 2010 (I)*, стр. 68, тачка 150), нити да се морају водити дуги преговори (*Mavrommatis Palestine Concessions, Пресуда Бр. 2, 1924, Р.С.И.Ј., Серија А, Бр. 2*, стр. 13). Међутим, државе морају поступати тако да "преговори буду конструктивни". Овај захтјев није задовољен када, на примјер, било која страна "инсистира на свом ставу не размишљајући о било каквој измјени" (*North Sea Continental Shelf (Савезна Република Њемачка/Данска; Савезна Република Њемачка/Холандија)*, Пресуда, *I.C.J. Reports 1969*, стр. 47, тачка 85; види такође *Pulp Mills on the River Uruguay (Аргентина против Уругваја)*, Пресуда, *I.C.J. Reports 2010 (I)*, стр. 67, тачка 146) или када било која страна опструира преговоре, на примјер, прекидом комуникација или изазивањем неоправданих кашњења или непоштовањем договорених процедура (*Lake Lanoux Arbitration (Spain/France) (1957), Reports of International Arbitral Awards (RIAA), Vol. XII, п. 307*). Преговори с циљем постизања споразума такође подразумијевају да стране у разумној мјери узимају у обзир интересе друге стране (*Fisheries Jurisdiction (Уједињено Краљевство против Исланда)*, Меритум, Пресуда, *I.C.J. Reports 1974*, стр. 33, тачка 78). У вези са доказима потребним за утврђивање постојања лоше вјере (околности које би оправдале захтјев било које стране да буде ослобођена обавезе преговарања), "мора постојати нешто више од неуспјеха одређених преговора" (Арбитража о питању *Тасна-Арица (Чиле/Перу) (1925)*, *RIAA, Vol. II*, стр. 930). Такав доказ могао би се пружити посредним доказима, али би они морали бити поткријепљени 'неспорним хипотезама, него јасним и увјерљивим доказима из којих јасно слиједи такав закључак' (*ибид*)."

79. Међутим, након што је испитало приговоре влада, Велико вијеће налази да они не оправдавају преиспитивање одлуке Вијећа којом се одбијају претходни приговори влада. Заиста, уз разлоге на које се позива Вијеће, Велико вијеће не може да не примијети да одлуке србијанских и словеначких судова, наведене у тачкама 44, 49. и 51. у тексту, показују да су захтјеви попут оних који се разматрају у овом предмету опстали и након распада СФРЈ. Надаље, у вези с упитом владе Словеније у погледу постојања и тачних износа уштеђевине апликаната, Велико вијеће је поново размотрило све доказе у спису, односно, копију банковних извјештаја на којима је приказан салдо на рачунима гђе Алишић и г. Саџака на дан 31.12.1991. године, копију уговора о депозиту г. Саџака, изводе из штедне књижице г. Шахдановића, гдје је приказан салдо на једном од његових рачуна дана 17.04.1992. године, службене податке владе Србије у поступку пред Вијећем о салду на рачунима г. Шахдановића дана 03.01.2002. године, податке на микрофилму који се односе на рачуне гђе Алишић и Г. Саџака које је доставила влада Босне и Херцеговине, те документ који је издала

Агенција за приватизацију Федерације БиХ којим се потврђује да апликанти нису искористили своју "стару" девизну штедњу у процесу приватизације.

111. Велико вијеће је сагласно и потврђује налаз Вијећа.

136. Велико вијеће стога закључује, као што је закључило и Вијеће, да је Словенија повриједила члан 13. у односу на гђу Алишић и г. Саџака, а Србија у односу на г. Шахдановића. Велико вијеће даље закључује да остале тужене државе нису прекршиле члан 13.

145. Имајући у виду системски проблем који је идентификовао, Суд сматра да је без сумње, за извршење ове пресуде, потребно предузети опште мјере на државном нивоу.

4. *Утврђује*, са петнаест гласова према два, да остале тужене државе нису повриједили члан 1. Протокола бр. 1 уз Конвенцију;

Изабел Беро-Лефевр (Isabelle Berro-Lefèvre),

- једногласно утврдило да остале тужене државе нису повриједили члан 1. Протокола бр. 1 уз Конвенцију;

Б. Чињенична позадина

"Ако је новчани депозит примљен као улог на штедњу, банка односно штедно-кредитна организација издаје депоненту штедну књижицу."

22. Надаље, проглашена је конвертибилност динара, што је довело до масовног повлачења девиза из комерцијалних банака. Стога је СФРЈ увела хитне мјере којима је у великој мјери ограничено подизање девизних депозита. На примјер, од децембра 1990. године, када је измијењен члан 71. Закона о девизном пословању из 1985, штедише су своје депозите могле користити само за плаћање увезене робе или услуга за своје потребе или потребе чланова породице, куповину обвезница у девизама, тестаментарно давање поклона у научне или хуманитарне сврхе, или за плаћање животног осигурања у локалном осигуравајућем друштву (штедише су раније своје депозите могле користити и за плаћање робе и услуга у иностранству). Поред тога, чланом 3. Одлуке владе СФРЈ из априла 1991. године ¹², која је била на снази до фебруара 1992. године, и чланом 17.(ц) одлуке НБЈ од јануара 1991. године ¹³, коју је Уставни суд СФРЈ прогласио неуставном у априлу 1992, ограничен је износ који су штедише могле једнократно подићи или користити за наведене сврхе на 500 ДМ одједном, тј. највише 1.000 ДМ мјесечно (види тачку 53. даље у тексту).

35. Измјенама и допунама Закона о поступку уписа правних лица у судски регистар из 2000. ²¹ године, Парламент ФБиХ је 2003. године продужио законски рок за брисање ратних уписа у регистар пословних субјеката до 2004. године. Убрзо након тога, у новембру 2004. године, Општински суд у Сарајеву одлучио је да домаћа Љубљанска банка Сарајево није сљедбеница сарајевске филијале стране Љубљанске банке Љубљана; да није одговорна за "стару" девизну штедњу у тој филијали и да се због тога упис у регистар пословних субјеката из 1993. године, у којем пише другачије, мора брисати.

Та одредба, међутим, није важила за југословенске држављане који су радили и живјели у иностранству, као што су апликанти у овом предмету (види чл. 8. став (б) и 17. те одлуке). Немогућност да апликанти у овом предмету подигну своју штедњу са својих рачуна проистекла је из примјене сљедећих одредаба домаћег закона, приказаних хронолошким редослиједом.

"(1) Прекиди поступка на судовима у Републици Словенији који се односе на девизна средства у чврстој валути положена у неку од комерцијалних банака или било коју њену филијалу у било којој држави сљедбеници бивше СФРЈ, а који су одређени према Закону о Фонду Републике Словеније за сукцесију... остају на снази. Сви поступци из претходне реченице који су већ настављени биће надаље прекинути или обустављени.

65. Финансијска средства СФРЈ подијељена су у сљедећим процентима: Босна и Херцеговина - 15,5%, Хрватска - 23%, Бивша Југословенска Република Македонија - 7,5%, Словенија - 16%, те Србија и Црна Гора (коју је касније наслиједила Србија) - 38% (у складу са чланом 5. Анекса Ц Уговора). Изгледа да су у периоду од 2003. до 2012. године практично све девизе с рачуна бивше НБЈ у иностранству, у износу од око 237 милиона америчких долара у банкама у САД, те 221 милиона америчких долара у другим банкама, подијељене међу државама сљедбеницама у наведеним процентима ⁴².

(а) Додатак овом уговору;

80. Узимајући у обзир и изузетне околности овог случаја, Велико вијеће закључује да је ван разумне сумње показано да апликанти имају "стару" девизну штедњу у износима наведеним у тачки 10. у тексту, и налази да је у довољној мјери утврђено да су ти депозити заиста представљали "имовину" у смислу члана 1. Протокола бр. 1 (види, између осталих извора, *Gayduk и други против Украјине* (одл.), бр. 45526/99, одлука од 02.07.2002, у погледу почетних депозита; *Merzhoyev против Русије*, бр. 68444/01, тачка 48, 08.10.2009; *Суљагић против Босне и Херцеговине*, бр. 27912/02, тачка 35, 03.11.2009; *Воуајуан против Јерменије*, бр. 38003/04, тачка 54, 22.03.2011; *Kotov против Русије* [ГЦ], бр. 54522/00, тачка 90, 03.04.2012; и *А. и Б. против Црне Горе*, бр. 37571/05, тачка 68, 05.03.2013).

112. Суд такође напомиње да су Љубљанска банка Љубљана и Инвестбанка и даље биле одговорне за стару девизну штедњу у својим босанскохерцеговачким филијалама након распада СФРЈ. Домаће право и пракса наведени у тач. 44, 45, 49. и 51. у тексту то несумњиво потврђују. Посебно, домаћи судови у Словенији и Србији и даље су сматрали да су стара Љубљанска банка Љубљана и Инвестбанка одговорне за "стару" девизну штедњу у својим филијалама.

146. Конкретно, Словенија треба да предузме све потребне мјере, укључујући и законске измјене, у року од једне године и под надзором Комитета министара, како би омогућила гђи Алишић, господину Саџаку и свим другим особама које се налазе у истом положају да им буде исплаћена њихова "стара" девизна штедња под истим условима под којима је она исплаћена особама које су такву штедњу имале у домаћим филијалама словеначких банака (ти услови су наведени у тачки 48. у тексту). У истом року, и под надзором Комитета министара, Србија треба да предузме све потребне мјере како би омогућила г. Шахдановићу и свим другим особама које се налазе у истом положају да им буде исплаћена њихова "стара" девизна штедња под истим условима под којима је она исплаћена држављанима Србије који су такву штедњу имали у домаћим филијалама србијанских банака (ти услови су наведени у тачки 45. у тексту).

5. *Једногласно утврђује* да је Србија повриједила члан 13. Конвенције у односу на господина Шахдановића;

Давид Тор Бјоргвинсон (David Thór Björgvinsson),

- једногласно утврдило да је Србија повриједила члан 13. Конвенције у односу на господина Шахдановића;

(а) Основне банке, удружене банке и народне банке

3. Распад СФРЈ 1991/92 године

36. Домаћа Љубљанска банка Сарајево је 2006. године продала своју имовину једном хрватском предузећу које је, заузврат, преузело обавезу да подмири дугове те банке. Истовремено, просторије у власништву сарајевске филијале Љубљанске банке Љубљана под надзором владе ФБиХ, до коначног утврђивања статуса те филијале, изнајмљене су истом хрватском предузећу у име и за рачун Љубљанске банке Љубљана.

54. Релевантни дио Уставног закона Словеније из 1991. године са измјенама и допунама из 1994. године гласи:

(2) Поступци из претходног става биће прекинути или обустављени све док се не пронађе рјешење питања преузимања гаранције СФРЈ или НБЈ за те пологе на основу члана 7. Анекса Ц Уговора о питањима сукцесије, те ће након испуњења тог услова бити аутоматски настављени."

66. У складу са чланом 4. Уговора о питањима сукцесије основан је Стални заједнички комитет виших представника држава сљедбеница ради надзора над дјелотворном примјеном Уговора, те да послужи као форум за расправу о питањима која се појаве током његове примјене. Комитет се до сада састао три пута: 2005, 2007. и 2009. године.

(6) Чл. 1, 3. и 4. Анекса Б;

81. Према томе, Велико вијеће одбија претходне приговоре тужених држава. Констатује се да, за разлику од њиховог става у поступку пред Вијећем, ниједна од тужених држава није у свом поднеску Великом вијећу истакла навод да апликанти нису исцрпили домаћа правна средства.

113. Тачно је да је према судском регистру предузећа за период од 1993. до 2004. године босанскохерцеговачка банка под називом Љубљанска банка Сарајево такође била одговорна за "стару" девизну штедњу у сарајевској филијали Љубљанске банке Љубљана. Ипак, домаћи судови, и у Босни и Херцеговини и у Словенији, утврдили су да је спорни ратни упис у регистар предузећа одувјек био незаконит (види тачке 30-35. и 51. у тексту). Тај упис је стога брисан из регистра. Суд не види ниједан разлог да се не усагласи с домаћим судовима у том погледу. Заиста, Суд је у многим приликама сматрао да првенствено домаћи судови треба да разријеше проблеме тумачења домаћих прописа, тако да је улога Суда ограничена на утврђивање да ли су учинци таквог тумачења у складу с Конвенцијом (види *Waite u Kennedy против Њемачке* [ГЦ], бр. 26083/94, тачка 54, ЕСЉП 1999-I; *Nejdet Şahin u Perihan Şahin против Турске* [ГЦ], бр. 13279/05, тачка 49, 20.10.2011; и *Вучковић*

и други против Србије [ГЦ], бр. 17153/11, точка 80, 25.03.2014).

147. Мора се нагласити да се наведене мјере не односе на особе којима је, иако се налазе у истом положају као и апликанти у овом предмету, у потпуности исплаћена њихова "стара" девизна штедња, попут особа које су могле подићи своју "стару" девизну штедњу из хуманитарних разлога (види тачке 25. и 44. у тексту) или је користити у процесу приватизације у ФБиХ (види точку 32. у тексту горе), или особа којима су владе Македоније и Хрватске исплатиле њихову "стару" девизну штедњу коју су те особе имале у филијалама Љубљанске банке у Загребу и Скопљу (види тачке 43. и 52. у тексту). Србија и Словенија стога могу искључити ове особе из својих планова исплате. Међутим, ако је само дио нечије "старе" девизне штедње исплаћен на овај начин, Србија и Словенија су сада одговорне за преостали дио (Србија за "стару" девизну штедњу у свим филијалама србијанских банака, а Словенија за такву штедњу у свим филијалама словеначких банака, без обзира на држављанство заинтересованог штедише и мјесто гдје се налази филијала).

6. *Једногласно утврђује* да је Словенија повриједила члан 13. Конвенције у односу на гђу Алишић и г. Саџака;

Дануте Јачиен (Danutė Jočienė),

- са шест гласова према један утврдило да је Словенија повриједила члан 13. Конвенције у погледу госпође Алишић и господина Саџака;

(б) Девизни депозити

23. СФРЈ се распала 1991/92. У државама сљедбеницама девизе депоноване прије распада СФРЈ стављене су под посебан режим и уобичајено се називају "стара" или "замрзнута" девизна штедња. Даље у тексту даје се приказ релевантних домаћих прописа и праксе у погледу те штедње у свакој од пет држава сљедбеница – по абecedном реду - које су истовремено и тужене државе у овом предмету.

37. Надлежни суд је 2010. године покренуо стечајни поступак против Љубљанске банке Сарајево у Босни и Херцеговини. Тај поступак је још увијек у току.

Дана 03.12.2009. године Уставни суд Словеније прогласио је ту одредбу неуставном.

67. Сљедеће одредбе овог уговора су такође релевантне у овом предмету:

(ц) Чл. 4. и 5.(1) Анекса Ц;

114. Након што је утврђено да су Љубљанска банка Љубљана и Инвестбанка и даље одговорне за "стару" девизну штедњу у својим босанскохерцеговачким филијалама, мора се испитати, као што је то урадило и Вијеће, да ли су Словенија и Србија биле одговорне за пропуст ових банака да врате дуг апликантима. У том погледу Суд понавља да држава може бити одговорна за дугове предузећа у власништву те државе чак и ако је то предузеће посебно правно лице, под условом да оно не ужива институционалну и оперативну независност у односу на државу у довољној мјери да то државу ослобађа одговорности према Конвенцији (види, међу осталим изворима, *Mukhaylenky и други*

против Украјине, бр. 35091/02 и остали, тачке 43-46, ЕЦХР 2004-XII; *Cooperativa Agricola Slobozia-Hanesei против Молдавије*, бр. 39745/02, тачке 17-19, 03.04.2007; *Yershova против Русије*, бр. 1387/04, тачке 54-63, 08.04.2010; и *Kotov*, цитиран горе, тачке 92-107). Кључни критеријуми примијењени у наведеним предметима како би се утврдило да ли је држава заиста одговорна за такве дугове били су: правни статус предузећа (према јавном или приватном праву); природа његове дјелатности (јавна функција или обични комерцијални посао); контекст његовог рада (попут монопола или високорегулисаног бизниса); његова институционална независност (обим државног власништва); те његова оперативна независност (обим државног надзора и контроле).

148. Како би србијанским и словеначким органима омогућили провјеру салда на њиховим рачунима, апликанти и друге особе које су и истом положају морају се повиновати захтјевима сваког поступка верификације који успоставе те државе. Без обзира на наведено, ниједан захтјев не смије да буде одбијен само зато што нема оригиналног уговора или штедне књижице (с обзиром на вријеме које је протекло, те ратове који су на различите начине погодили толико много људи) под условом да особе о којима је ријеч могу доказати своја потраживања на други начин. Надаље, све одлуке о верификацији морају подлијегати судском преиспитивању.

7. *Утврђује*, са петнаест гласова према два, да остале тужене државе нису повриједиле члан 13. Конвенције;

Драгољуб Поповић,

- једногласно утврдило да остале тужене државе нису повриједиле члан 13. Конвенције; и

Члан 1044. законагласи:

(д) Члан 6. Анекса Д.

115. Додатни фактори које треба узети у обзир су: да ли је држава директно одговорна за финансијске тешкоће предузећа, да ли је извукла средства предузећа на штету предузећа и његових заинтересованих лица, да ли је пропустила да одржава однос одговарајуће дистанце с предузећем, односно да ли је на други начин злоупотребљавала корпоративну форму (види *Anokhin против Русије* (одл.), бр. 25867/02, 31.05.2007. и *Khachatryan против Јерменије*, тачке 51-55, бр. 31761/04, 01.12.2009). Најзад, у погледу предузећа под режимом друштвеног власништва који је био увелико коришћен у СФРЈ, а још увијек се користи у Србији, Суд је утврдио да она, углавном, не уживају "институционалну и оперативну независност у односу на државу у довољној мјери да то државу ослобађа њене одговорности према Конвенцији" (види, међу многим изворима, *P. Качапор и други*, цитирана у тексту, тачке 96-99, и *Zastava It Turs против Србије* (одл.), бр. 24922/12, тачке 19-23, 09.04.2013).

149. Иако нема сумње да је немогућност слободног располагања њиховом "старом" девизном штедњом у периоду дужем од 20 година изазвала одређени душевни бол и фрустрацију код свих особа које су тиме биле погођене, Суд за сада не сматра да је потребно указати да би Србија и Словенија, у смислу опште мјере, свим тим особама морале обезбиједити одговарајућу накнаду на име те штете. Међутим, ако било која од ових држава не примијени мјере наведене у тачки 146. у тексту, те тако настави да крши Конвенцију, Суд може преиспитати питање накнаде у одговарајућем

будућем предмету који се односи на ову ствар против државе о којој је ријеч (види *Суљагић*, цитиран у тексту, тачка 64).

8. *Једногласно утврђује* да нема потребе за испитивањем притужбе према члану 14. Конвенције, посматраном заједно са чланом 13. Конвенције и чланом 1. Протокола бр. 1 у односу на Србију и Словенију, те да није било повреде члана 14. Конвенције, посматраног заједно са чланом 13. Конвенције и чланом 1. Протокола бр. 1 у погледу осталих тужених држава;

Паиви Хирвела (Päivi Hirvelä),

- једногласно утврдило да нема потребе да се испитује притужба према члану 14. Конвенције посматраном заједно с чланом 13. Конвенције и чланом 1. Протокола бр. 1 у односу на Србију и Словенију, те да није дошло до повреде члана 14. Конвенције посматраног заједно са чланом 13. Конвенције и чланом 1. Протокола бр. 1 у односу на остале тужене државе.

(ц) Систем поновног депоновања

(5) Ништа у претходним ставовима овог члана неће утицати на права или обавезе страна потписница овог уговора према било којој важећој одредби која их обавезује у смислу рјешавања спорова."

116. Иако је описана пракса настала у вези с предузећима која нису финансијске институције, Суд сматра да она такође важи и за банке о којима је ријеч у овом предмету. У том погледу, Суд напомиње да је Љубљанска банка Љубљана у државном власништву Словеније и да је под управом словеначке владине агенције – Фонда за сукцесију (види тачку 49. у тексту). Даље, кључно је да је измјеном Уставног закона из 1991. године Словенија преbacила већи дио имовине банке на нову банку, на штету банке и њених заинтересованих лица (ибид). Држава је тако располагала имовином Љубљанске банке Љубљана како је хтјела (упореди *Khachatryan*, цитирано у тексту, тачка 51). Велико вијеће је стога сагласно и потврђује став Вијећа да постоји довољан основ да се Словенија сматра одговорном за дуг Љубљанске банке Љубљана према гђи Алишић и г. Сацаку. У вези с тим, Суд такође констатује да у предмету постоје одређени докази који показују да је већина средства из сарајевске филијале Љубљанске банке Љубљана завршила у Словенији (види тачку 18. у тексту).

150. Коначно, Суд одгађа разматрање свих сличних предмета у периоду од једне године (види *Суљагић*, цитирану тексту, тачка 65). Ова одлука нема утицаја на овлашћење Суда да у сваком тренутку такву апликацију прогласи неприхватљивом или је избрише са своје листе предмета у складу с Конвенцијом.

9. *Једногласно утврђује* да пропуст влада Србије и Словеније да укључе апликанте у овом предмету и све друге особе које се налазе у истом положају у своје планове исплате "старе" девизне штедње представља системски проблем;

Мирјана Лазарова Трајковска,

Уз пресуду је приложено издвојено мишљење судије Зупанчича.

Ц. Околности које се односе на сваку тужену државу

117. У вези с Инвестбанком, Суд примјећује да је и она у државном власништву, и то Србије, те да је под управом србијанске владине агенције – Агенције за осигурање депозита (види тачку 47. у тексту). Што је још значајније, према Закону о приватизацији из 2001. године, та банка је морала отписати знатна потраживања која је имала према предузећима у државном и друштвеном власништву на штету саме банке и њених заинтересованих лица (ибид). Као и Словенија у односу на Љубљанску банку Љубљана, и Србија је располагала средствима Инвестбанке како је сматрала за сходно. Велико вијеће је стога сагласно и потврђује став Вијећа да постоји довољан основ да се Србија сматра одговорном за дуг Инвестбанке према г. Шахдановићу.

10. *Утврђује*, са шеснаест гласова према један, да Србија мора да предузме све потребне мјере, укључујући и законске измјене, у року од једне године и под надзором Комитета министара, како би омогућила г. Шахдановићу и свим другим особама које се налазе у истом положају да им се исплати њихова "стара" девизна штедња под истим условима под којима је исплаћена и србијанским држављанима који су такву штедњу имали у домаћим филијалама србијанских банака;

Гана Јудкивска (Ganna Yudkivska),

5. Дана 18. 03. 2013. године, у складу са захтјевима влада Србије и Словеније, одбор Великог вијећа одлучио је да упути предмет Великом вијећу у складу са чланом 43. Конвенције.

(а) Мјере које се односе на "стару" девизну штедњу

118. Суд жели да нагласи да су ови закључци ограничени на околности овог предмета и не подразумевају да ниједна држава никада неће моћи санирати пропалу банку без преузимања директне одговорности за дуг те банке према члану 1. Протокола бр. 1 (види *Kotov*, цитиран у тексту, тачка 116, и *Anokhin*, цитиран горе) нити, како је сугерисала Словенија (види тачке 93-94. у тексту), да ова одредба захтијева да стране филијале домаћих банака увијек буду обухваћене домаћим системом осигурања депозита. Суд сматра да је овај предмет посебан из сљедећих разлога. Прво, када су апликанти депоновали свој новац, СФРЈ је још увијек постојала и филијале о којима је ријеч нису биле стране филијале. Надаље, Љубљанска банка Љубљана је била државна банка и прије санације. Заиста, и та банка и Инвестбанка увијек су биле у државном или у друштвеном власништву. Овај предмет се очигледно разликује од стандардног случаја санације несолвентне приватне банке. Пресуда Суда ЕФТА-а на коју се позива словеначка влада није од великог значаја за предметни случај јер се односи на санацију пропале приватне банке у посебном правном оквиру који је примјењив у Исланду. Надаље, штедише о којима је ријеч у том предмету, за разлику од апликаната у овом предмету, већ су биле исплаћене од власти Холандије и Уједињеног Краљевства (види тачке 71-73. у тексту).

11. *Утврђује*, са шеснаест гласова према један, да Словенија мора да предузме све потребне мјере, укључујући и законске измјене, у року од једне године и под надзором Комитета министара, како би

омогућила гђи Алишић, г. Саџаку и свим другим особама које се налазе у истом положају да им се исплати њихова "стара" девизна штедња под истим условима под којима је исплаћена и особама које су такву штедњу имале у домаћим филијалама словеначких банака;

Ангелика Нусбергер (Angelika Nußberger),

6. Састав Великог вијећа одређен је у складу с одредбама члана 26. ст. 4. и 5. Конвенције и правилу 24. Боштјан М. Зупанчич, судија изабран из Словеније, одлучио је да се повуче из Великог вијећа (правило 28). Словеначка влада је умјесто њега именовала Ангелику Нусбергер, судију изабрану из Њемачке (члан 26. став 4. Конвенције и правило 29). Давид Тор Бјоргвинсон и Дануте Јочиен, чији су мандати истекли 31.10.2013. године, наставили су да раде на овом предмету (члан 23. став 3. Конвенције и правило 24. став 4).

(б) Статус сарајевске филијале Љубљанске банке Љубљана и Љубљанске банке Сарајево основане 1993. године

119. Суду није промакло ни позивање србијанске владе на предмет *Molnar Gabor* (види тачку 91. у тексту). Међутим, у том предмету Суд је испитивао одредбе србијанског закона о старој девизној штедњи које се односе на особе које су, за разлику од ових апликаната, стекле право на поступну отплату њихове уштеђевине од србијанских власти. Суд је сматрао, с обзиром на тешку реалност србијанске привреде у датом тренутку, те слободу процјене која је дата државама у вези с питањима која се односе на економску политику, да су спорне одредбе успоставиле правичну равнотежу између општег интереса и права апликаната. За разлику од тога, г. Шахдановић није стекао право на то да му србијанске власти тако постепено исплаћују штедне улоге. Према томе, овај предмет треба разликовати од предмета *Molnar Gabor*.

12. *Одлучује* једногласно да се одгађа разматрање свих сличних предмета против Србије и Словеније у периоду од једне године, без утицаја на овлашћења Суда да у сваком тренутку такву апликацију прогласи неприхватљивом или је избрише са своје листе предмета у складу с Конвенцијом;

Линос-Александер Сицилианос (Linos-Alexander Sicilianos),

7. Странке су доставиле своја додатна писана изјашњења (правило 59. став 1).

(ц) Статус тузланске филијале Инвестбанке

120. Утврдивши да је Словенија одговорна за дуг Љубљанске банке Љубљана према гђи Алишић и г. Саџаку, а да је Србија одговорна за дуг Инвестбанке према г. Шахдановићу, Суд мора да испита да ли постоји било какав добар разлог због којег су наведене државе пропустиле да исплате апликанте током толико много година. У суштини, објашњење влада Србије и Словеније за ово кашњење је да међународно право о сукцесији држава захтијева само да се о питањима сукцесије преговара у доброј вјери, без наметања временских рокова за рјешавање таквих питања. Оне су даље навеле да

је њихово инсистирање на одговорности Босне и Херцеговине за "стару" девизну штедњу у босанскохерцеговачим филијалама словеначких и србијанских банака током преговора о сукцесији било у потпуности у складу са главним начелом међународног права о сукцесији држава – начелом територијалности.

13. *Утврђује*, са шеснаест гласова према један,

Андре Потоцки (André Potocki),

8. Одржана је јавна расправа у Згради људских права у Стразбуру дана 10. 07. 2013. године (правило 59. став 3). Суду су приступили:

(а) Мјере које се односе на "стару" девизну штедњу

121. Суд се не слаже с тврдњом Словеније и Србије да би начело територијалности требало примјенити на штедњу апликаната у овом предмету. У складу са међународним правом о сукцесији држава, начело "правичне сразмјере" је руководеће начело када је ријеч о државним дуговима. Иако је тачно да Резолуција о сукцесији држава у питањима имовине и дугова из 2001. године Института за међународно право прописује да се начело територијалности примјењује изричито на локалне дугове, уштеђевина апликаната евидентно не спада у ту категорију државних дугова (види тачку 60. у тексту). Суд се такође не слаже са тврдњом Словеније и Србије да међународно право захтијева само да се о питањима сукцесије преговара; оно такође прописује да се, у случају да се не постигне споразум, дугови државе морају правично расподијелити (ибид).

(а) да Србија, у року од три мјесеца, треба да исплати износ од 4.000 евра (четири хиљаде евра) г. Шахдановићу на име нематеријалне штете, као и све порезе који могу бити зарачунати;

Фарис Вехабовић,

8. Одржана је јавна расправа у Згради људских права у Стразбуру дана 10. 07. 2013. године (правило 59. став 3). Суду су приступили:

(б) Статус загребачке филијале Љубљанске банке Љубљана

122. Даље треба напоменути да би правична расподјела дуга о којем је ријеч у овом предмету захтијевала глобалну процјену имовине и дугова бивше државе и величину дијелова који су до сада приписани свакој од држава сљедбеница. Ово питање је далеко ван обима овог предмета и ван надлежности Суда (види *Ковачић и други*, цитиран горе, тачка 256).

(б) да Словенија, у року од три мјесеца, треба да исплати износ од 4.000 евра (четири хиљаде евра) гђи Алишић и г. Саџаку на име нематеријалне штете, као и све порезе који могу бити зарачунати;

Ксенија Турковић, *судије*,

(а) у име апликаната

(а) Мјере које се односе на "стару" девизну штедњу

123. Међутим, преговори о питањима сукцесије нису спречавали државе да усвоје мјере на државном нивоу како би заштитиле интересе штедиша попут апликаната у овом предмету. Хрватска влада је отплатила велики дио "старе" девизне штедње својих држављана у загребачкој филијали Љубљанске банке Љубљана (види тачку 43. у тексту), а македонска влада је исплатила укупан износ "старе" девизне штедње у филијали те банке у Скопљу (види тачку 52. у тексту). Упркос томе, те двије владе никада нису одустале од свог става да Словенија на крају треба да буде одговорна и наставиле су да траже накнаду за исплаћене износе на међудржавном нивоу (посебно у контексту преговора о сукцесији). Истовремено, Влада Словеније је исплатила укупан износ "старе" девизне штедње у домаћим филијалама Инвестбанке и другим страним банкама (види тачку 48. у тексту горе), а Влада Србије је пристала да исплати "стару" девизну штедњу у филијалама србијанских банака у иностранству (попут тузланске филијале Инвестбанке) оних депонената који су имали држављанство било које државе осим држављанства држава сљедбеница СФРЈ (види тачку 45. у тексту). Ово показује да су пронађена рјешења за неке категорије штедиша "старе" девизне штедње у спорним филијалама, али не за апликанте у овом предмету.

(ц) да након истека наведеног рока од три мјесеца па све до намирења, исплати обичну камату на наведени износ по стопи једнакој најнижој каматној стопи за кредите Европске централне банке током периода неплаћања, увећаној за три процентна бода;

и Мајкл О'Бојл (Michael O'Boyle), *замјеник регистрара*,

Г. Б. Мујчин,

(б) Статус Инвестбанке и њених филијала

124. Иако нека кашњења могу бити оправдана у изузетним околностима (види *Merzhoyev*, цитиран горе, тачка 56. и, *mutatis mutandis, Immobiliare Saffi*, цитиран горе, тачка 69), Суд налази да су апликанти у предметном случају били присиљени да предуго чекају. Суд стога није увјерен да су власти Словеније и Србије, без обзира на широк простор за слободну процјену који имају у овој области, као што је наведено у тачки 106. у тексту, успоставиле правичну равнотежу између општег интереса заједнице и имовинских права апликаната који су морали поднијети несразмјерно велики терет.

14. *Једногласно одбија* преостали дио захтјева апликаната за правичну накнаду.

након вијећања на сједници затвореној за јавност дана 10. 07. 2013. и 28. 05. 2014. године,

Г. Е. Есер, правни заступници,

(а) Мјере које се односе на "стару" девизну штедњу

125. Из свих наведених разлога, Суд закључује да је Словенија повриједила члан 1. Протокола бр. 1 у односу на гђу Алишић и г. Саџака, да је Србија повриједила тај члан у односу на г. Шахдановића, те да остале тужене државе нису прекршиле тај члан.

Ова пресуда је сачињена на енглеском и француском језику и изречена на јавној расправи одржаној у Згради људских права у Стразбуру дана 16.07.2014. године.

доноси сљедећу пресуду која је усвојена задњег наведеног датума:

Г. А. Мустафић, помоћник;

(б) Статус Љубљанске банке Љубљана и њених филијала

(б) у име владе Босне и Херцеговине

II. РЕЛЕВАНТНО ДОМАЋЕ ПРАВО

Гђа. М. Мијић, агентика,

Преамбула

Гђа. Б. Скалоњић, помоћник агентике,

Члан 22(б)

Гђа. Е. Веледар Арифацић,

...

(iii) пуну одговорност за девизне рачуне и девизне штедне улоге за које Република Словенија није преузела гаранцију;

Г. З. Келић,

...

Г. Т. Ђурак,

Члан 1.

Г. С. Бакић,

Члан 15. (ч)(1)

Г. Е. Кубат,

Члан 21. (1)

Гђа В. Туфек,

Члан 36.

Гђа Н. Тросат,

РЕЛЕВАНТНО МЕЂУНАРОДНО ПРАВО И ПРАКСА

Г. М. Махмутовић, савјетници;

I. МЕЂУНАРОДНО ПРАВО У ОДНОСУ НА СУКЦЕСИЈУ ДРЖАВА

(ц) у име владе Хрватске

Члан 27. (Државни дугови)

Гђа Ш. Стажник, агентика,

Члан 29. (Локални дугови)

Гђа Н. Катић,

...

Гђа А. Метелко-Згомбић,

Члан 24. ст. 1. и 2.

Гђа М. Башић,

Члан 25.

Гђа Ј. Влашић,

II. УГОВОР О ПИТАЊИМА СУКЦЕСИЈЕ И РЕЛЕВАНТНА ПРАКСА

Гђа Б. Грабовац,

Члан 2. став 3. (а)

Гђа В. Звонар, савјетници;

Члан 7.

(д) у име владе Србије

Члан 5.

Г. С. Царић, агент,

Члан 9.

Гђа В. Родић,

**III. МЕЂУНАРОДНА СУДСКА ПРАКСА У ПОГЛЕДУ *РАСТUM DE NEGOTIANDO* У
МЕЂУДРЖАВНИМ ПРЕДМЕТИМА**

Гђа Д. Добрковић,

IV. ПРЕСУДА Е-16/11 СУДА ЕФТА-е ОД 28. 01. 2013. ГОДИНЕ

Г. Н. Петковић,

ПРАВО

Г. Б. Милисављевић,

I. ПРЕТХОДНИ ПРИГОВОРИ ВЛАДА

Г. Б. Курбалија,

II. НАВОДНА ПОВРЕДА ЧЛАНА 1. ПРОТОКОЛА БР. 1

Гђа С. Ђурђевић, савјетници;

А. Закључци Вијећа

(е) у име владе Словеније

Б. Поднесци страна

Гђа Н. Пинтар-Госенца, агентница,

(а) Босна и Херцеговина

Гђа Ц. Анакер, правни заступник,

(б) Хрватска

Гђа А. Ни,

(ц) Србија

Гђа М. Превц,

(д) Словенија

Г. Р. Габровец,

(е) Бивша Југословенска Република Македонија

Гђа А. Полак-Петрич,

Ц. Оцјена Великог вијећа

Г. А. Кулик, савјетници;

(а) Примјенљиво правило

(ф) у име владе Македоније

(б) Карактер наводне повреде

Г. К. Богданов, агент,

(ц) Да ли су тужене државе поштовале начело законитости

Гђа В. Станојевска, савјетница.

(д) Да ли су тужене државе слиједиле "легитимни циљ"

Суд је саслушао излагања г. Мујчина, гђе Мијић, гђе Стажник, г. Царића, гђе Анакер и г. Богданова.

(е) Да ли су тужене државе поштовале начело "правичне равнотеже"

III. НАВОДНА ПОВРЕДА ЧЛАНА 13. КОНВЕНЦИЈЕ

A. Закључци Вијећа

Б. Поднесци страна

Ц. Оцјена Великог вијећа

IV. НАВОДНА ПОВРЕДА ЧЛАНА 14. КОНВЕНЦИЈЕ

V. ПРИМЈЕНА ЧЛАНА 46. КОНВЕНЦИЈЕ

A. Закључци Вијећа

Б. Поднесци странака

Ц. Оцјена Великог вијећа

VI. ПРИМЈЕНА ЧЛАНА 41. КОНВЕНЦИЈЕ

A. Одштета

Б. Трошкови и издаци

Ц. Затезна камата

Мајкл О'Бојл
замјеник регистрара

Дин Спилман

предсједник

У складу са чланом 45. став 2. Конвенције и правилом 74, став 2. Правила Суда, уз ову пресуду приложена су сљедећа издвојена мишљења: (а) сагласно мишљење судије Зимеле; (б) дјелимично сагласно мишљење судије Поповића; (ц) дјелимично издвојено мишљење о несагласности судије Нусбергер, којем се придружио и судија Поповић. Д.С. М.О'Б.

ИЗДВОЈЕНА МИШЉЕЊА САГЛАСНО МИШЉЕЊЕ СУДИЈЕ ЗИМЕЛЕ

1. Гласала сам као и већина у овом предмету. Напомињем да ће ова пресуда постати једна од водећих које се баве специфичним контекстом сукцесије држава и примјеном Европске конвенције о људским правима у једној посебно осјетљивој области: оној која се односи на распоdjелу одговорности за дугове. Суд је морао утврдити релевантна начела прописа о сукцесији држава која би могла утицати на тумачење члана 1. Протокола бр. 1 у овом предмету. Стога је дио пресуде под насловом "Релеванто међународно право и пракса" од посебног значаја.
2. Важно је истаћи да упркос веома широком приступу према изворима међународног права, који је изражен у предмету *DMir u Baykara protiv Tурске* ([ГЦ], бр. 34503/97, тачке 85-86, ЕСЉП 2008), постоје извјесна ограничење у оквиру којих Суд мора поступати, те да стога Суд није пружио дубљу презентацију и анализу примјенљивих начела правних прописа о сукцесији држава у области гдје, коначно, постоји још много питања и широка лепеза различите праксе коју државе примјењују (види *Ковачић и други против Словеније* [ГЦ], бр. 44574/98, 45133/98 и 48316/99, тачка 256, 03.10.2008). Суд тако узима кључне дијелове из релевантне области међународног права, фокусирајући се, наравно, на сопствену праксу и начела.
3. Такође је тачно да се главни аргумент Словеније и Србије односио на наглашавање начела територијалности у смислу одговорности држава у ситуацијама сукцесије. Суд одговара на овај аргумент истичући да то сигурно није једино начело које се примјењује на проблем дугова након распада државе (види тачку 121). Суд у великој мјери разрјешава то питање поновивши и истакнувши начела која се односе на обавезу преговарања у ситуацијама сукцесије држава (ибид., сагласно мишљење судије Реса, тачка 4) као и начело правичне сразмјере у расподјели дугова државе претходнице. С обзиром на ограничен обим овог предмета, Суд не улази (види тачку 123) пуном брзином у питање правичне расподјеле дугова као такво и посебно, не осврће се на начело неоправданог богаћења које би, по мом мишљењу, такође могло да буде релевантно за чињенице овог предмета (види чл. 37, 40. и 41. Бечке конвенције из 1983. године о сукцесији држава у погледу државне имовине, архива и дугова, Мишљење бр. 1 Бадинтерове арбитражне комисије, те члан 8. Резолуције Института за међународно право из 2001). Међутим, чак и без позивања на та начела *expressis verbis*, могло би се тврдити да је ово рјешење у складу с њиховом суштином и њиховом примјеном у међународној пракси.
4. У вези с главним аргументом у предмету, улоге начела територијалности у ситуацијама сукцесије држава, Суд додатно учвршћује став Института за међународно право изнесен у његовој Резолуцији из 2001, утврдивши да начело територијалности није једини релевантан елемент међу многим које је потребно узети у обзир приликом утврђивања одговорности сваке од држава о којима је ријеч. Важна је природа права која се траже. Суд проналази да су Србија и Словенија одговорне за банке

у којима су замрзнути девизни рачуни апликаната (види тачке 116-117). Овај приступ се може успоредити с приступом Суда у предмету *Likvidējamā p/s Selga u Vasiļevska pretus Letonije* ((одлука), бр. 17126/02 и 24991/02, 01.10.2013) који се односио на замрзнуте девизне рачуне у једној банци у Руској Федерацији. Тачно је да се међународна правна позиција Летоније разликује од позиције тужених држава у овом предмету, будући да Летонија није држава сљедбеница у контексту распада СССР-а. Међутим, Руска Федерација је држава претходница, па се ни у таквом сценарију није могло примијенити начело територијалности како су захтијевали апликанти у случају Летоније.

5. Како је већ речено, ја сам се у потпуности сагласила с већином у погледу меритума овог предмета. Истовремено, имам озбиљне сумње у погледу *dicta* у односу на дио који се односи на извршење пресуде, иако сам на крају гласала као већина (види тачке 10. и 11. диспозитива). Суд је, с времена на вријеме, почео да поставља рокове у којима државе морају извршити пресуду под надзором Комитета министара. Пракса показује да се Суд морао више пута враћати својој изворној одлуци у погледу рокова. То је по мом мишљењу неизбежно будући да пресуде Суда обично укључују начелна питања и захтијевају законске реформе, а такви политички процеси су сложени (види, нпр, *Л. против Литваније*, бр. 27527/03, ЕСЉП 2007-IV), посебно у контексту сукцесије држава. Нема сумње да је од општег интереса у Европи да се пресуде Европског суда за људска права извршавају брзо и да се, кад је то могуће, прихвате шире посљедице. У погледу удјела Суда у заједничкој одговорности, он је учинио све што може, указујући чак и на могућа рјешења проблема према члану 46, гдје је то примјенљиво. Крајње је вријеме да државе ураде свој "домаћи задатак" поступајући у складу с праксом Суда, јер то такође директно утиче на ефикасност Суда. У том контексту Суд је понекад одлучивао, укључујући и у овом предмету, да туженим државама одреди рокове за извршење. То је помало очајничка мјера. Велика је штета што је Суд доведен у ситуацију да мора прибјећи таквим мјерама. То такође представља ризик за Суд, јер се од њега може затражити да још једном преиспита своје одлуке, а то покреће озбиљна питања у погледу начела правне сигурности и коначности пресуда. Ја бих много више вољела да државе уговорнице Конвенције и Комитет министара поостре приступ у погледу извршења пресуда, умјесто да Суд мора да преузме такав ризик.

ДЈЕЛИМИЧНО САГЛАСНО МИШЉЕЊЕ СУДИЈЕ ПОПОВИЋА

Ја сам гласао као и већина при утврђивању повреде у односу на Словенију и Србију у овом предмету, али мислим да тачке 109-125 пресуде треба да буду разјашњене. Предметна пресуда ни у ком случају не може омогућити да се Суд у будућности бави апликацијама исте природе, ако буду поднесене против Босне и Херцеговине, Хрватске и/или Македоније, у формацији судије појединца. Такве апликације не могу бити аутоматски проглашене неприхватљивим. Напротив, њима се мора бавити Вијеће, прво у погледу прихватљивости, а касније, ако буду проглашене прихватљивим, такође и њиховим меритумом.

ДЈЕЛИМИЧНО ИЗДВОЈЕНО МИШЉЕЊЕ СУДИЈЕ НУСБЕРГЕР, КОЈЕМ СЕ ПРИДРУЖУЈЕ СУДИЈА ПОПОВИЋ

А. Историјска димензија и финансијске импликације предмета

Нема никакве сумње да су повријеђена права апликаната из члана 1. Протокола бр. 1 и члана 13. Конвенције. Међутим, оно са чиме се Велико вијеће морало ухватити укоштац у овом веома сложеном и тешком предмету није било само да одлучи да ли је дошло до повреде људских права

или није, него и коме приписати одговорност за те повреде које су трајале више од 20 година, биле уклопљене у контекст распада СФРЈ, и тако попримиле историјску димензију.

Истовремено, Велико вијеће је морало одлучити о износу новца који треба исплатити не само апликантима него и свима онима који се налазе у истој ситуацији као и апликанти. Тако је оно морало донијети одлуку која има огромне финансијске импликације.

На моју жалост, не могу подржати рјешење које је усвојила већина.

Б. Приписивање искључиве одговорности за кршење имовинских права апликаната Словенији, односно Србији

Одговорност за накнаду губитка "старе" девизне штедње може се посматрати као питање грађанског права (ово је став Босне и Херцеговине, Хрватске и "Бивше Југословенске Републике Македоније", види тачке 85, 87. и 96), или као питање сукцесије држава које је потребно ријешити на основу међународног права (ово је став Србије и Словеније, види тачке 89. и 92). Већина чланова Великог вијећа одредијелила се за грађанскоправни приступ⁴⁴ и одлучила да је само Словенија одговорна за повреду права гђе Алишић и г. Саџака, а да је само Србија одговорна за повреду права г. Шахдановића. Тако државе у којима су "за вријеме Југославије" удружене банке унутар социјалистичког модела самоуправљања случајно имале своја сједишта сада морају исплатити све дугове који су настали у систему који је створила друга држава прије ступања на снагу Конвенције. По мом мишљењу, ово рјешење није задовољавајуће ни адекватно будући да је засновано на претјераном поједностављивању сложених историјских дешавања и да изоставља неке важне аспекте. Иако је можда примамљиво да се дође до једноставног и "лаког" рјешења, требало је усвојити приступ који би био више издиференциран.

1. Одговорност СФРЈ у успостављању система

Неоспорно је да ни Словенија ни Србија нису саме успоставиле цијели банкарски систем с његовим плановима поновног депоновања, већ је то урадила СФРЈ, која је имала велику потребу за страном валутом (тачка 14). Такође је неоспорно да успостављени систем није имао здраву финансијску основу (тачке 14. и 17). Привлачење новца штедиша давањем далеко виших каматних стопа од тржишних, које су често прелазиле 10% (тачка 14), морало се сматрати ризичним инвестирањем. Јасно је да није постојао економски основ за очекивање високе добити која је на тај начин обећана. Ово је Суд већ јасно изрекао (види *Суљагић против Босне и Херцеговине*, бр. 27912/02, тачка 51, 03.11.2009):

"Као прво, општепозната је чињеница да је глобална економска криза '70-их година 20. вијека посебно тешко погодила СФРЈ. СФРЈ се окренула међународном тржишту капитала и ускоро постала једна од најзадуженијих земаља свијета. Када је међународна заједница престала с праксом давања кредита '70-их година, СФРЈ је нашла излаз у девизној штедњи грађана којом је плаћала стране дугове и финансирала увоз."

2. Слом система за вријеме Југославије

До слома овог система дошло је још за вријеме Југославије (престанак система поновног депоновања 1988. године (види тачку 20); укидање система основних и удружених банака 1989/1990. године (види тачку 21); масовно повлачење девиза (види тачку 22)). СФРЈ је била та која је прво прибјегла хитним мјерама ограничивши у великој мјери подизање девизних депозита (види тачке 22. и 52). Такве мјере не би биле потребне да новац штедиша није већ био изгубљен у то вријеме. Све се то догодило у држави која сада више не постоји.

То је Суд већ експлицитно приказао у својој пракси (види *Суљагић*, цитиран горе, тачка 10; упореди такође *Ковачић и други против Словеније* [ГЦ], бр. 44574/98, 45133/98 и 48316/99, тачка 40, 03.10.2008, те *Molnar Gabor против Србије*, бр. 22762/05, тачка 6, 08.12.2009):

"Проблеми настали због страних и домаћих дугова СФРЈ изазвали су монетарну кризу '80-их година

20 вијека. Национална привреда била је на рубу колапса и СФРЈ је предузела хитне мјере, попут законских забрана у погледу исплате девизне штедње (видјети члан 71. Закона о девизним трансакцијама из 1985). Тиме је девизна штедња практично била замрзнута."

Иако гаранција државе према грађанском праву није била активирана прије распада СФРЈ (види тачку 15), посљедице нефункционалног система који је успоставила СФРЈ треба посматрати као подијељену одговорност држава сљедбеница.

Међународноправна димензија овог предмета се стога не смије занемарити.

3. Обим надлежности Суда *ratione temporis*

Већина мјера које су усвојиле државе сљедбенице као одговор на слом система уводећи посебан режим за "стару" девизну штедњу била је усвојена раних '90-их година 20 вијека (види тачке 23. et seq.), што значи прије ступања на снагу Конвенције у тим државама (Словенија 28/6/1994, Бивша Југословенска Република Македонија 10/4/1997, Хрватска 5/11/1997, Босна и Херцеговина 12/7/2002, Србија 3/3/2004). Практично, рачуни девизне штедње остали су "замрзнути" у свим државама сљедбеницама, али је било дозвољено подизање улога под посебним условима, посебно из хуманитарних разлога (нпр. Босна и Херцеговина, види тачку 25, и Србија, види тачку 44; доказни материјал који Суд има на располагању не садржи податке о томе да су Хрватска и Бивша Југословенска Република Македонија предузеле било какве хитне мјере раних '90-их, види тачке 42. и 52). Словенија је преузела гаранцију од бивше СФРЈ већ 1991. године и пристала да исплати оригиналне депозите с припадајућом каматом 1993. године, али само када је ријеч о уштеђевини у домаћим филијалама дотичних банака (али обухватајући и словеначке банке и домаће филијале страних банака (види тачку 48.)). Гаранције које је преузела Босна и Херцеговина биле су ограничене на домаће банке (види тачку 24).

Очигледно је да су све те мјере које су усвојене непосредно након слома СФРЈ биле хитне мјере с циљем осигурања повјерења у нове државне структуре и избјегавања већег незадовољства и протеста у турбулентним временима. Проласком времена, предузете су допунске мјере. Све те мјере су биле скројене према конкретним потребама одређене државе сљедбенице, а посљедица је била да су неки били укључени, а други искључени (нпр. Босна и Херцеговина: гаранција, а касније и исплата само за штедњу у домаћим банкама (види тачке 24. и 27); Србија: искључивање држављана из других држава бивше СФРЈ из планова исплате (види тачку 45)). Насупрот томе, Бивша Југословенска Република Македонија је исплатила све дугове који се односе на стару девизну штедњу (види тачку 52); у случају Хрватске ово је, како изгледа, контроверзно питање (види тачку 42. и такође *Ковачић и други*, цитиран у тексту, тачка 183).

Суд нема надлежност *ratione temporis* да анализира колико су мјере усвојене прије ступања на снагу Конвенције представљале уплитање у права апликаната према члану 1. Протокола бр. 1 или у којој мјери су оне биле дискриминаторне и кршиле тај члан тумачен заједно са чланом 14. У вријеме када је Конвенција ступила на снагу, стање ствари у дотичним државама било је такво да је апликантима већ неколико година био забрањен приступ њиховом новцу. По мом мишљењу, дужности држава према Конвенцији се због тога морају анализирати као позитивне обавезе, а не као уплитање. Новац је *de facto* већ био одузет. Он није могао бити одузет по други пут, али се губитак морао надокнадити.

4. Кршење позитивних обавеза

У контексту сукцесије држава, позитивне обавезе тужених држава на основу члана 1. Протокола бр. 1 биле су двоструке. На вертикалном плану оне су имале дужност да надокнаде штету коју су апликанти претрпјели и одмах им обезбиједиле накнаду. На хоризонталном плану оне су морале међусобно преговарати како би постигле договор о адекватној расподјели дугова акумулираних у оквиру система у чије су успостављање све биле укључене. Иако прва дужност проистиче директно из члана 1. Протокола бр. 1, она је испреплетена с другом дужношћу која проистиче из општег међународног права и Уговора о питањима сукцесије. Суд је много пута поновио да права која

гарантује Конвенција нису теоретска и илузорна, већ практична и дјелотворна. Право на исплату надокнаде дјелотворно је једино ако је јасно против кога мора бити усмјерено. Стога су све тужене државе имале позитивну обавезу да преговарају о питању "старе" девизне штедње. По мом мишљењу, Хрватска је прекршила ову дужност одбијањем да настави с преговорима 2002. године (види тачку 63), док су све остале државе биле спремне да их поново наставе. Када је ријеч о позитивној обавези надокнаде губитка који су претрпјели апликанти, сагласан сам с већином да Словенија и Србија нису испуниле своје позитивне обавезе из члана 1. Протокола бр. 1. Реструктурирањем старе Љубљанске банке Љубљана и пребацивањем већег дијела њене имовине на Нову щубљанску банку, Словенија је 1994, односно у вријеме када је Конвенција већ ступила на снагу, *de facto* онемогућила исплату без усвајања било каквих компензационих мјера (види тачку 49). Исто се може рећи и за Србију, која није спријечила стечај Инвестбанке (види тачку 47). Међутим, не слажем се с већином да Босна и Херцеговина није уопште одговорна у том погледу. Она је намјерно искључила државну гаранцију за исплату "старих" девизних депозита у страним филијалама домаћих банака (види тачке 24. и наредне), те је тако дозволила да се настави с кршењем људских права. Примјер Бивше Југословенске Републике Македоније (види тачку 52), као и рјешење пронађено у случају Поштанске штедионице, гдје су државе преузеле гаранције за филијале на њиховом територијима (види тачку 64), показују да није постојао консензус за искључивање одговорности државе у којој су положена средства. Категоричко одбијање исплате још је више неоправдано будући да је неоспорно да је у оквиру система поновног депоновања дио новца враћен у Босну и Херцеговину. Тако је већина чланова Великог вијећа пропустила да испита позитивне обавезе свих тужених држава против којих је била усмјерена притужба апликаната.

Ц. План надокнаде

1. Надокнада на основу система насталих прије ступања на снагу Конвенције

Већина чланова Великог вијећа одлучила је да "Словенија мора да предузме све потребне мјере...како би омогућила гђи Алишић, господину Саџаку и свим другим особама које се налазе у истом положају да им буде исплаћена њихова "стара" девизна штедња под истим условима под којима је она исплаћена особама које су такву штедњу имале у домаћим филијалама словеначких банака, односно да исплати првобитне депозите заједно с каматама (види тачке 146 и 48).⁴⁵ Србија мора да исплати "стару" девизну штедњу под истим условима под којима је она исплаћена држављанима Србије који су такву штедњу имали у домаћим филијалама србијанских банака", односно дијелом у готовини, а дијелом у обвезницама владе (види тачке 146 и 45). Такво рјешење могло би бити оправдано да је Суд утврдио повреду члана 1. Протокола бр. 1 посматраног заједно с чланом 14, јер би то пружило адекватну накнаду за дискриминаторно поступање. Оно је такође могло бити оправдано на основу неправедног богаћења ако би се могло доказати да Словенија и Србија још увијек посједују новац који су положили апликанти и да су на њему зарадили камату у периоду од 1990. до 2014. године. Али ниједан од тих услова није испуњен у овом предмету. Суд се у овом предмету изричито уздржао од утврђивања повреде члана 1. Протокола бр. 1 тумаченог заједно са чланом 14. У погледу "неправедног богаћења" сљедећи аспекти се морају узети у обзир. Прво, како није спорно да није сав новац "завршио" у Словенији и Србији (види тачку 116), непримјерено је захтијевати да само Словенија и Србија исплате сву "стару" девизну штедњу. У социјалистичко вријеме удружене банке у Словенији и Србији вратиле су одређена средства која су добиле како би задовољиле потребе ликвидности основних банака (види тачке 18. и 19). Будући да је ЊБ давала динарске зајмове (у почетку без камата) домаћим предузећима на основу поновно

депонованих девиза и на тај начин помагала локалну привреду, правило међународног права у погледу локалних дугова (члан 29. Резолуције о сукцесији држава у питањима имовине и дугова из 2001. године Института за међународно право, види тачку 60.) није "евидентно" непримјенљиво, како је оцијенила већина чланова Великог вијећа (види тачку 121). Друго, чињеница да су поновно депонована средства уплаћивана Народној банци Југославије у Београду није оспорена. Треће, будући да се сматрало неопходним увођење хитних мјера и да их је СФРЈ усвојила (види тачку 22), врло је вјероватно да је већина тог новца била изгубљена још "за вријеме Југославије". Суд је тако утврдио у пресуди *Суљагић* (цитирана, тачка 51), помињући Резолуцију 1410 (2004) Парламентарне скупштине о исплати депозита девиза у филијалама Љубљанске банке ван територије Словеније, 1977-1991, од 23.11.2004. године, те у Образложењу које је припремио извјестилац, Г. Јургенс:

"Парламентарна скупштина Савјета Европе утврдила је да је, као резултат тога, главни дио првобитних полага нестало прије распада СФРЈ...."

2. Компензација у случајевима који се односе на промјене у политичком систему

Надаље, приступ Великог вијећа није компатибилан с његовом јуриспруденцијом у сличним предметима. Суд обично нерадо осуђује државе за имовинске повреде почињене прије ступања на снагу Конвенције (види *Кореску против Словачке* [ГЦ], бр. 44912/98, тачке 53-61, ЕСЉП 2004-IX; *Von Maltzan и други против Њемачке* ((одлука) [ГЦ], бр. 71916/01, 71917/01 и 10260/02, тачке 110-114, ЕСЉП 2005-V; и *Jahn и други против Њемачке* [ГЦ], бр. 46720/99, 72203/01 и 72552/01, тачке 99-117, ЕСЉП 2005-VI). Изузеци се праве у случају континуираних повреда (види *Loizidou против Турске* (меритум), 18.12.1996, тачке 63-64, *Извјештаји о пресудама и одлукама 1996-VI*) и у случају легитимних очекивања у погледу имовинских права (види *Broniowski против Пољске* (одлука) [ГЦ], бр. 31443/96, тачке 97-102, ЕСЉП 2002-X). Међутим, кад год су повреде члана 1. Протокола бр. 1 повезане с догађајима који су се у великом обиму одиграли прије ступања на снагу Конвенције, Суд је прихватио моделе који су пружали мање од потпуне надокнаде (види *Broniowski против Пољске* (пријатељска нагодба) [ГЦ], бр. 31443/96, тачке 31. и 43, ЕСЉП 2005-IX; *Hutten-Czapska против Пољске* (пријатељска нагодба) [ГЦ], бр. 35014/97, тачке 27, 28.04.2008; и *Vistiņš и Perepjolkins против Летоније*[ГЦ], бр. 71243/01, тачке 115. и 118-131, 25.10.2012).

Тако је Суд утврдио у предмету *Vistiņš и Perepjolkins* (ибид., тачка 113):

"Ово начело се примјењује још снажније када су закони донесени у контексту промјене политичког и економског режима, посебно за вријеме почетног периода транзиције који је нужно обиљежен поремећајима и неизвјесношћу; у таквим случајевима држава има посебно широк простор за слободну процјену (види, између осталих извора, *Кореску против Словачке* [ГЦ], бр. 44912/98, тачка 35, ЕСЉП 2004-IX; *Jahn и други*, цитиран, тачка 116 (а); и *Суљагић против Босне и Херцеговине*, бр. 27912/02, тачка 42, 03.11.2009). Тако је, на примјер, Суд сматрао да такође може бити неопходна надокнада која је мања од пуне надокнаде *a fortiori* када је имовина одузета с циљем 'тако фундаменталних промјена уставног уређења земље попут преласка из монархије у републику' (види *Бивши краљ Грчке и други* (меритум), цитиран, тачка 87). Суд је ово начело потврдио у предмету *Broniowski* (цитиран, тачка 182), у контексту реституције имовине и политике компензације, прецизирајући да би план регулисања имовине, будући да је 'далекосежан, али контроверзан... са значајним економским посљедицама за земљу у цјелини', могао укључивати одлуке којима се надокнада за одузимање или реституцију имовине ограничава на ниво који је испод њене тржишне вриједности. Суд је такође поновио ова начела у погледу доношења закона у 'изузетном контексту уједињења Њемачке' (види *Maltzan и други против Њемачке* (одлука) [ГЦ], бр. 71916/01, 71917/01 и 10260/02, тачке 77 и 111-112, ЕСЉП 2005-V, и *Jahn и други*, цитиран у тексту)." Тачно је да су се ови предмети односили на експропријацију некретнина. Али не постоји увјерљив разлог да се губитак ризичних инвестиција третира знатно боље од губитка некретнина и да се очекује не само потпуна исплата изгубљеног износа него чак и надокнада изгубљене камате.

Вриједи поменути да је Суд прихватио значајна смањења у износима који су исплаћивани на име надкнаде за изгубљену "стару" девизну штедњу и давао туженим државама широк простор за слободну процјену (види *Трајковски против Бивше Југословенске Републике Македоније* (одл.), бр. 53320/99, 07.03.2002; *Суљагић*, цитиран горе, тачке 27-30 и 52-54; те *Molnar Gabor против Србије*, бр. 22762/05, тачке 21, 23-25 и 50, 08.12.2009).

Када је конкретно ријеч о каматним стопама одређеним у првобитним системима који су успостављени '80-их година 20. вијека, може се рећи да у вријеме када је Конвенција ступила на снагу у Словенији 1994. и у Србији 2004. године више није постојало легитимно очекивање. С друге стране, приликом одлучивања о адекватној надокнади, потребно је узети у обзир прилагођавање инфлацији уштеђевине која је изворно депонована у њемачким маркама (види *Vistiņš u Perepjolkins против Летоније* (правична накнада) [ГЦ], бр. 71243/01, тачке 38-44, ЕСЉП 2014).

3. Супсидијарност и простор за слободну процјену

Приликом успостављања пилот поступака, Суд је до сада увијек остављао широку слободу процјене државама чланицама у проналаску адекватног рјешења системских проблема. У прва два случаја (*Broniowski* и *Hutten-Czapska*, оба цитирана у тексту), Велико вијеће је подржало пријатељску нагодбу коју су постигле стране како у погледу општих тако и индивидуалних мјера, те тако прихватило моделе који су пружали мање од пуне компензације у погледу других особа које су биле погођене. У својој недавној пресуди у предмету *Курић и други против Словеније* ((правична накнада) [ГЦ], бр. 26828/06, ЕСЉП 2014), у којем стране нису постигле пријатељску нагодбу, Суд је узео у обзир чињеницу да је словеначка влада успоставила *ад хок* домаћи план накнаде након истека временског рока наведеног у главној пресуди, како би се осигурала одговарајућа правна заштита "избрисаним" особама на државном нивоу (ибид. тачке 138-140). У вези с тим, Велико вијеће је примијетило да су према начелу супсидијарности и простору за слободну процјену које иде уз њега, износи накнаде досуђени на државном нивоу осталим оштећеним особама у контексту општих мјера према члану 46. Конвенције ствар дискреционог права тужене државе, под условом да су компатибилни с пресудом Суда којом се наређују те мјере (ибид. тачка 141, и види, *mutatis mutandis*, *Verein gegen Tierfabriken Schweiz (VgT) против Швајцарске* (бр. 2) [ГЦ], бр. 32772/02, тачка 88, ЕСЉП 2009).

4. Потреба сарадње у изналажењу адекватних рјешења

Како је објашњено горе у тексту, контекст државне сукцесије не смије се занемаривати приликом утврђивања ко је одговоран за повреде људских права у овом предмету. То такође вриједи и када је ријеч о успостављању механизма надокнаде. Од највеће је важности да све државе слѣдбенице сарађују на успостављању плана и верификацији релевантних захтјева. Суд је већ био суочен са случајевима злоупотреба који су за жаљење. Тако су, на примјер, два апликанта у предмету *Ковачић и други* (цитиран, тачка 260), пропустила да информишу Суд да су им, након одлуке Општинског судау Осијеку од 07.07.2005. године, девизни депозити у цјелини исплаћени.

У предмету *Суљагић* (цитиран, тачка 19) Суд је навео:

"Закони који су одређивали коришћење 'старе' девизне штедње у поступку приватизације били су ограничени, и чак су довели до злоупотреба: појавило се неслужбено тржиште на којем се таква штедња понекад продавала за највише 3% од њихове номиналне вриједности..."

По мом мишљењу, Велико вијеће се у пресуди није у довољној мјери позабавило важним аспектом сарадње међу туженим државама у верификацији потраживања.

Д. Алтернативно рјешење предмета

Да закључим, по мом мишљењу, Словенија, Босна и Херцеговина и Хрватска су одговорне за повреду права гђе Алишић и г. Саџака према члану 1. Протокола бр. 1 и члану 13, а Србија, Босна и Херцеговина и Хрватска су одговорне за повреду права г. Шахдановића према члану 1. Протокола

бр. 1 и члану 13. Док је Хрватска одговорна само за дуго трајање повреде и требало би да плати дио накнаде на име нематеријалне штете, главну одговорност сноси Словенија, односно Србија, које би требало да исплате највећи дио накнаде на име материјалне штете, док је Босна и Херцеговина одговорна за само мали дио обје врсте штете.

С обзиром на њихову заједничку одговорност за систем који је створен у СФРЈ, све тужене државе требало би да сарађују у осмишљавању адекватног механизма надокнаде.

На основу тога требало би да буде могуће да се на адекватан начин обештете они који су незаконито лишени своје имовине и да се осигура извршење пресуде у кратком року.

¹Ово је друга банка и треба је разликовати од банке истог имена основане 1993. године, која се помиње даље у тексту у тачки 30.

²Види тачку 43.

³Види тачку 52.

⁴Овдје се и даље у фуснотама даје пуни назив домаћег закона на изворном језику: Закон о девизном пословању, "Службени лист СФРЈ", бр. 66/85, 13/86, 71/86, 2/87, 3/88, 59/88, 85/89, 27/90, 82/90 и 22/91.

⁵Закон о банкама и другим финансијским организацијама, "Службени лист СФРЈ", бр. 10/89, 40/89, 87/89, 18/90, 72/90 и 79/90.

⁶Закон о санацији, стечају и ликвидацији банака и других финансијских организација, "Службени лист СФРЈ", бр. 84/89 и 63/90.

⁷Одлука о начину извршавања обавеза Федерације по основу јемства за девизе на девизним рачунима и девизним штедним улозима грађана, грађанских правних лица и страних физичких лица, "Службени лист СФРЈ", бр. 27/90.

⁸Закон о облигационим односима, "Службени лист СФРЈ", бр. 29/78, 39/85, 45/89 и 57/89.

⁹Закон о девизном пословању и кредитним односима, "Службени лист СФРЈ", бр. 15/77, 61/82, 77/82, 34/83, 70/83 и 71/84.

¹⁰Влада Словеније је доставила његову копију (анекс бр. ГЦ10).

¹¹Као што је наведено у фусноти 2, ову банку треба разликовати од банке истог имена која је основана 1993. године, поменуте у тачки 30.

¹²Одлука о начину на који овлашћене банке извршавају налоге за плаћање домаћих физичких лица девизама са њихових девизних рачуна и девизних штедних улога, "Службени лист СФРЈ", бр. 28/91, 34/91, 64/91 и 9/92.

¹³Одлука о начину вођења девизног рачуна и девизног штедног улога домаћег и страног физичког лица, "Службени лист СФРЈ", бр. 6/91, 30/91, 36/91 и 25/92.

¹⁴Уредба са законском снагом о преузимању и примјењивању савезних закона који се у Босни и Херцеговини примјењују као републички закони, "Службени лист Републике Босне и Херцеговине", бр. 2/92.

¹⁵Копију овог извјештаја доставила је Влада Босне и Херцеговине.

¹⁶ Одлука о условима и начину исплата динара по основу дефинитивне продаје девизне штедње домаћих физичких лица и коришћењу девиза са девизних рачуна и девизних штедних улога домаћих физичких лица за потребе лијечења и плаћања школарине у иностранству, "Службени лист Републике Босне и Херцеговине", бр. 4/93; Одлука о условима и начину давања краткорочних кредита банкама на основу дефинитивне продаје депоноване девизне штедње грађана и ефективно продатих девиза од стране грађана, "Службени гласник Републике Српске", бр. 10/93 и 2/94; и Одлука о циљевима и задацима монетарно-кредитне политике у 1995, "Службени лист Републике Босне и Херцеговине", бр. 11/95 и 19/95.

¹⁷ Закон о утврђивању и реализацији потраживања грађана у поступку приватизације, "Службене новине Федерације БиХ", бр. 27/97, 8/99, 45/00, 54/00, 32/01, 27/02, 57/03, 44/04, 79/07 и 65/09.

¹⁸ Уредба о остваривању потраживања лица која су имала девизну штедњу у банкама на територији Федерације, а нису имала пребивалиште на територију Федерације, "Службене новине Федерације БиХ", бр. 44/99.

¹⁹ Закон о утврђивању и начину измирења унутрашњих обавеза Федерације, "Службене новине Федерације БиХ", бр. 66/04, 49/05, 35/06, 31/08, 32/09 и 65/09.

²⁰ Закон о измирењу обавеза по основу рачуна старе девизне штедње, "Службени гласник Босне и Херцеговине", бр. 28/06, 76/06 и 72/07.

²¹ Закон о поступку уписа правних лица у судски регистар, "Службене новине ФБиХ", бр. 4/00, 49/00, 32/01, 19/03 и 50/03.

²² Закон о претварању девизних депозита грађана у јавни дуг Републике Хрватске, "Народне новине Републике Хрватске", бр. 106/93.

²³ Правилник о утврђивању увјета и начина под којима грађани могу пренијети своју девизну штедњу с организацијске јединице банке чије је сједиште изван Републике Хрватске на банке у Републици Хрватској, "Народне новине Републике Хрватске", бр. 19/94.

²⁴ Копију ове одлуке доставила је Влада Словеније (анекси бр. 273-74).

²⁵ Одлука о условима и начину давања краткорочних кредита банкама на основу дефинитивне продаје депоноване девизне штедње грађана, "Службени лист Савезне Републике Југославије", бр. 42/93, 49/93, 71/93 и 77/93; Одлука о условима и начину исплате дијела девизне штедње грађана која је депонована код НБЈ, "Службени лист", бр. 42/94, 44/94 и 50/94; Одлука о условима и начину исплате дијела девизне штедње грађана која је депонована код НБЈ, "Службени лист", бр. 10/95, 52/95, 58/95, 20/96, 24/96 и 30/96; и Одлука о привременом обезбјеђивању и начину и условима исплате средстава овлашћеним банкама на име динарске противвредности дијела девизне штедње депоноване код НБЈ исплаћене грађанима за одређене намјене, "Службени лист", бр. 41/96, 21/98 и 4/99.

²⁶ Закон о регулисању јавног дуга Савезне Републике Југославије по основу девизне штедње грађана, "Службени лист Савезне Републике Југославије", бр. 36/02.

²⁷ Закон о измирењу обавеза по основу девизне штедње грађана, "Службени лист Савезне Републике Југославије", бр. 59/98, 44/99 и 53/01.

²⁸ Закон о приватизацији, "Службене новине Републике Србије", бр. 38/01, 18/03, 45/05, 123/07 и 30/10.

²⁹ Ustavni zakon za izvedbo Temeljne ustavne listine o samostojnosti in neodvisnosti RS, "Службени лист Републике Словеније", бр. 1/91 и 45/94.

³⁰ Закон о поравнавању обавезности из неизплаћаних девизних влог, "Службени лист Републике Словеније", бр. 7/93.

³¹ Закон о Складу Републике Словеније за sukcesijo, "Службени лист Републике Словеније", бр. 10/93, 38/94 и 40/97.

³² Закон о Складу Републике Словеније за nasledstvo in visokem predstavniku Републике Словеније за nasledstvo, "Службени лист Републике Словеније", бр. 29/06 и 59/10.

³³ Одлука објављена у "Службеном листу Републике Словеније", бр. 105/09.

³⁴ Закон за преземање на депонираните девизни влогови на граѓаните од страна на Република Македонија, „Службени лист Републике Македоније“, бр. 26/92; Закон за гаранција на Република Македонија за депонираните девизни влогови на граѓаните и за обезбедување на средства и начин за исплата на депонираните девизни влогови на граѓаните во 1993 и 1994, "Службени лист", бр. 31/93, 70/94, 65/95 анд 71/96; и Закон за начинот и постапката на исплатување на депонираните девизни влогови на граѓаните по кои гарант е Република Македонија, "Службени лист", бр. 32/00, 108/00, 4/02 и 42/03.

³⁵ Одлука о начину вођења девизног рачуна и девизног штедног улога домаћег и страног физичког лица, "Службени лист СФРЈ", бр. 6/91, 30/91, 36/91 и 25/92.

³⁶ Овај закон је донијела Савезна Република Југославија, која је постојала од 1992. до 2003. године. Чиниле су је Србија и Црна Гора. Србија је једина правна сљедбеница Савезне Републике Југославије.

³⁷ СФРЈ је 1983. године потписала тај уговор. Године 2001. Савезна Република Југославија је положила инструмент којим је најавила своју намјеру да задржи потпис који је ставила СФРЈ.

³⁸ Комисију је основала Европска заједница и њене државе чланице 1991. године. Она је донијела 15 мишљења која се односе на правна питања која су се појавила распадом СФРЈ (International Law Reports 92 (1993), стр. 162-208, и 96 (1994), стр. 719-37).

³⁹ Види travaux préparatoires Уговора који је доставила Влада Словеније (анекси бр. 265-70).

⁴⁰ Копију тог писма доставила је Влада Хрватске.

⁴¹ Копију тог писма доставила је Влада Хрватске.

⁴² Копију релевантне кореспонденције SWIFT-а и друге релевантне документе доставила је Влада Србије.

⁴³ Осигурани износ је повећан са 20.000 евра на 100.000 евра 2010. године (Директива 2009/14/ЕК Европског парламента и Савјета од 11. 03. 2009. године којом је измијењена Директива 94/19/ЕК о системима осигурања депозита).

⁴⁴ Грађанскоправни приступ је практично оправдан јуриспруденцијом судова саме Словеније и Србије (види тачке 44, 45, 49, 51, 112), која је, како је речено, „несумњиво потврдила“ одговорност Љубљанске банке Љубљана и Инвестбанке. Међутим, барем када је ријеч о јуриспруденцији словеначких судова, то није тачно. Словеначки судови су нашли да је стара (а не нова!) Љубљанска банка Љубљана одговорна за исплату „старе“ девизне штедне. Међутим, стара Љубљанска банка

Љубљана (тачка 49), као и Инвестбанка (тачка 47) налазе се у стању „санације“ или стечаја, тако да су директна грађанскоправна потраживања усмјерена против несолвентних банака.

⁴⁵ Може бити проблема у извршењу ове пресуде. Будући да је закон који помиње Велико вијеће усвојен 1993. године и да је регулисао каматне стопе само до тада, изгледа да није јасно који се систем примјењује на акумулирање камате након 1993.